

Įstatymas skelbtas: Žin., 1993, Nr. [63-1188](#)
Neoficialus įstatymo tekstas

LIETUVOS RESPUBLIKOS SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMAS

1993 m. lapkričio 9 d. Nr.I-301
Vilnius

Nauja įstatymo redakcija:

Nr. [IX-628](#), 2001-12-04, Žin., 2001, Nr. 108-3902 (2001-12-28)

PIRMASIS SKIRSNIS BENDROSIOS NUOSTATOS

Straipsnio redakcija iki 2010 m. gruodžio 1 d.:

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis Įstatymas nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistema, saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, taip pat reglamentuoja veiklą jose.

Straipsnio redakcija nuo 2010 m. gruodžio 1 d.:

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

1. Šis Įstatymas nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistema, saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, taip pat reglamentuoja veiklą jose.

2. Įstatymo nuostatos suderintos su Europos Sąjungos teisės aktais, nurodytais šio Įstatymo priede.

Straipsnio pakeitimai:

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, Žin., 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

Straipsnio redakcija iki 2010 m. gruodžio 1 d.:

2 straipsnis. Pagrindinės Įstatymo sąvokos

1. **Atkuriamieji sklypai** – saugomos teritorijos, skirtos veiklos nuskurdintoms gamtos išteklių rūšims arba jų kompleksams apsaugoti, atkurti, pagausinti bei ribotai naudoti gamtos išteklius.

2. **Atkuriamosios apsaugos prioriteto (atkuriančios ir palaikančios) teritorijos** – teritorijos, kuriose saugomi, atkuriami, palaikomi, gausinami bei ribotai naudojami veiklai ir visuomenei svarbūs gamtos ištekliai.

3. **Bendrija** – apibrėžtoje erdvėje ir apibrėžtu laiku egzistuojanti gyvųjų organizmų įvairių rūšių visuma.

4. **Biologinė įvairovė** – gyvųjų organizmų rūšių, jų bendrijų, buveinių, ekosistemų ir genetinė įvairovė.

5. **Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos** – saugomos teritorijos (biosferos rezervatai ir biosferos poligonai), įsteigtos globalinei bei regioninei biosferos stebėsenai (monitoringui) ir gamtos saugos eksperimentams vykdyti, taip pat jose esantiems gamtos kompleksams išsaugoti.

6. **Buveinės apsaugos būklė** – tokia būklė, kai bendras poveikis buveinei ir jos tipiškomis rūšims gali turėti ilgalaikę įtaką buveinės natūraliam paplitimui, struktūrai ir funkcijoms bei jos tipiškų rūšių ilgalaikiam išlikimui.

7. **Buveinių apsaugai svarbios teritorijos** – saugomos teritorijos, skirtos apsaugoti ar atkurti Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipus, saugomų gyvūnų ir augalų rūšių buveines dėl jų svarbos gyvūnų ir augalų rūšių išsaugojimui.

8. **Draustiniai** – saugomos teritorijos, įsteigtos išsaugoti moksliniu bei pažintiniu požiūriu vertingas gamtos ir (ar) kultūros vietas, jose esančius gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes), kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę bei

genetinį fondą. Šiose teritorijose esančių vertybių išsaugojimas užtikrinamas nenutraukiant jose ūkinės veiklos.

9. **Ekologinės apsaugos prioriteto (apsaugančios) teritorijos** – teritorijos, kuriose palaikoma ekologinė kraštovaizdžio pusiausvyra, siekiama išvengti neigiamo poveikio saugomiems gamtos ir kultūros paveldo teritoriniams kompleksams bei objektams (vertybėms) arba neigiamo antropogeninių objektų ir veiklos poveikio aplinkai.

10. **Ekologinės apsaugos zonos** – teritorijos, kuriose nustatomi veiklos apribojimai norint apsaugoti gretimas teritorijas ar objektus, taip pat aplinką nuo galimo neigiamo veiklos poveikio.

11. **Ekologinis tinklas** – gamtinio karkaso dalis, jungianti didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius.

12. **Ekologiškai svarbios teritorijos** – kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir vandenų apsaugai svarbios teritorijos.

13. **Ekosistema** – funkcinė gyvųjų organizmų ir jų gyvenamosios aplinkos sistema, kurios komponentus sieja tarpusavio ryšiai, medžiagų apykaitos bei energijos pasikeitimo procesai.

14. **Europos Bendrijos svarbos teritorija** – teritorija, skirta natūralių buveinių tipų ir rūšių apsaugai bei Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ vientisumui užtikrinti.

15. **Europos ekologinis tinklas „Natura 2000“** – Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų bendras tinklas, susidedantis iš buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų, skirtas išsaugoti, palaikyti ir prirėmus atkurti natūralius buveinių tipus ir gyvūnų bei augalų rūšis Europos Bendrijos teritorijoje.

16. **Gamtinis karkasas** – vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų.

17. **Gamtinis kraštovaizdis** – natūralų pobūdį išlaikęs kraštovaizdis.

18. **Genetiniai sklypai** – saugomos teritorijos, skirtos sėkliniams medynams ir kitų rūšių natūraliems genetiniams ištekliams išlaikyti.

19. **Kompleksinės saugomos teritorijos** – gamtiniu ir (ar) kultūriniu vientisumu pasižyminčios teritorijos, kuriose pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą sujungiamos įvairių apsaugos krypčių prioriteto, taip pat rekreacinės ir ūkinės zonos.

20. **Konservacinės apsaugos prioriteto (išsaugančios) teritorijos** – teritorijos, kuriose saugomi unikalūs arba tipiškai gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai bei objektai ir biologinė įvairovė.

21. **Kraštovaizdis** – žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienu, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenų, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių komponentų (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų bei informacinio lauko), susijusių medžiagiais, energetiniais ir informaciniais ryšiais, teritorinis junginys.

22. **Kultūrinis kraštovaizdis** – žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis.

23. **Natūrali buveinė** – sausumos arba vandens plotai su jiems būdingais geografiniais, abiotiniais ir biotiniais visiškai natūraliais ar pusiau natūraliais požymiais.

24. **Paukščių apsaugai svarbios teritorijos** – saugomos teritorijos, skirtos laukinių paukščių rūšių natūralioms populiacijoms jų paplitimo arealuose išsaugoti, taip pat migruojančių paukščių perėjimo, šėrimosi, mitybos, poilsio ir migracijos susitelkimo vietoms išsaugoti, atsižvelgiant į poreikį konkrečiame jūros ar sausumos areale.

25. **Paveldo objektai** – atskiri arba tankias grupes sudarantys gamtos ir kultūros paveldo objektai – kraštovaizdžio elementai, kuriems dėl jų vertės teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas.

26. **Paveldo objektų apsaugos reglamentai** – dokumentai, nustatantys šių objektų tvarkymo ir naudojimo sąlygas.

27. **Pažintinis turizmas** – turizmo kryptis, orientuojanti į tikslingą krašto gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių), kraštovaizdžio bei istorijos pažinimą, taip pat skirtą mokslui ir mokymui.

28. **Rekreacija** – žmogaus fizinių ir dvasinių jėgų atgavimo procesas, žmogaus laisvalaikio veikla, kurios tikslas – poilsiauti, keliauti bei gydytis sanatorijose, kurortuose.

29. **Rezervatai** – saugomos teritorijos, įsteigtos išsaugoti bei tirti moksliniu požiūriu ypač vertingus gamtinius ar kultūrinius teritorinius kompleksus, užtikrinti natūralią gamtinių procesų eigą arba kultūros vertybių autentiškumo palaikymą, propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų apsaugą. Šiose teritorijose nustatoma konservacinė pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis nutraukiant jose ūkinę veiklą.

30. **Rezervatinė apyrbė** – nedidelio ploto gamtinis arba kultūrinis rezervatas, kurio apsaugai ir priežiūrai nėra steigama direkcija.

31. **Rūšies apsaugos būklė** – tokia būklė, kai rūšį veikiantys veiksniai gali turėti ilgalaikį poveikį jos paplitimui ir gausumui.

32. **Saugomos teritorijos** – sausumos ir (ar) vandens plotai nustatytais aiškiais ribomis, turintys pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę ir kuriems teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas (tvarka).

33. **Saugomų teritorijų apsauga** – procesas, susidedantis iš saugomų teritorijų planavimo bei projektavimo, konkrečių apsaugos ir tvarkymo priemonių įgyvendinimo, kontrolės, taip pat aplinkosauginio švietimo.

34. **Saugomų teritorijų individualūs apsaugos reglamentai** – Vyriausybės įgaliotų institucijų patvirtinti teisės aktai, nustatantys specialius saugomų teritorijų apsaugos, projektavimo ir statybų šiose teritorijose reikalavimus bei tvarkymo ir naudojimo ypatumus. Laikinieji reglamentai – Vyriausybės įgaliotų institucijų patvirtinti teisės aktai, nustatantys specialius saugomų teritorijų apsaugos, projektavimo ir statybų šiose teritorijose reikalavimus bei tvarkymo ypatumus ir galiojantys ne ilgiau kaip 1 metus.

35. **Saugomų teritorijų tipiniai apsaugos reglamentai** – Vyriausybės patvirtinti kraštovaizdžio tvarkymo zonų, nustatomų rengiant saugomų teritorijų tvarkymo planus (planavimo schemas), kraštovaizdžio apsaugos naudojimo ir tvarkymo reikalavimai.

36. **Saugomų teritorijų kontrolė** – saugomų teritorijų apsaugos proceso dalis – kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros, gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugos ir saugomų teritorijų lankymo reikalavimų, nustatytų įstatymais, kitais teisės aktais bei saugomų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais, laikymosi priežiūra.

37. **Saugomų teritorijų nuostatai** – teisės aktai, nustatantys saugomų teritorijų ar jų tipų bendrus apsaugos ir tvarkymo ypatumus, valdymo bei veiklos organizavimo principus.

38. **Saugomų teritorijų planavimo dokumentai** – specialieji teritorijų planavimo dokumentai, nustatantys saugomų teritorijų sistemą arba jos dalis, saugomų teritorijų ribas, funkcines ir (ar) kraštovaizdžio tvarkymo zonas, patikslinantys apribojimus bei nustatantys priemonės gamtos ir (ar) kultūros paveldo teritoriniams kompleksams ir objektams (vertybėms) išsaugoti, atkurti ir racionaliai naudoti, rekreacijai, ypač pažintiniam turizmui, organizuoti, taip pat strateginio planavimo dokumentai, nustatantys veiksmus bei tvarkymo priemones, jų įgyvendinimo eiliškumą, lėšų poreikį ir atsakingas institucijas.

39. **Saugomų teritorijų tvarkymas** – veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti, racionaliai naudoti ir atkurti pažeistus gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus bei objektus (vertybes), pritaikyti saugomas teritorijas pažintiniam turizmui.

40. **Tinkama buveinės apsaugos būklė** – tokia būklė, kai natūralus buveinės paplitimo arealas ir jos plotai tame areale nekinta arba didėja, kai egzistuoja ir tikėtina, kad neišnyks jos ilgalaikiam palaikymui būtina specifinė struktūra ir funkcijos, kai šiai buveinei būdingų rūšių apsaugos būklė yra tinkama.

41. **Tinkama rūšies apsaugos būklė** – tokia būklė, kai rūšies populiacijos pokyčiai rodo, kad populiacija pajėgi ilgą laiką išlikti kaip gyvybingas savo natūralios buveinės komponentas, ir kai rūšies natūralaus paplitimo arealas nemažėja ir nėra tikėtina, kad mažės, ir buveinė, kurioje populiacija galės išlikti ilgą laiką, yra ir, tikėtina, bus pakankamai didelė.

42. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos – **biudžetinė įstaiga, įgyvendinanti šalies saugomų teritorijų politiką.**

43. **Valstybiniai (nacionaliniai ir regioniniai) parkai** – didelio ploto saugomos teritorijos, įsteigtos gamtiniu, kultūriniu ir rekreaciniu požiūriais sudėtingose, ypač vertingose teritorijose, kurių apsauga ir tvarkymas siejamas su teritorijos funkcinų bei kraštovaizdžio tvarkymo zonų nustatymu.

44. **Valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai** – valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkcijų bei saugomų teritorijų valstybinio valdymo ir kontrolės įstaigų tarnautojai, turintys įstatymų nustatytus įgaliojimus. Valstybinių saugomų teritorijų pareigūnų sąrašą tvirtina Vyriausybės įgaliotos institucijos, atsakingos už gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugą.

45. **Veikla** – ūkinė ir kita žmogaus veikla, turinti poveikį aplinkai.

Straipsnio redakcija nuo 2010 m. gruodžio 1 d.:

2 straipsnis. Pagrindinės įstatymo sąvokos

1. **Atkuriamieji sklypai** – saugomos teritorijos, skirtos veiklos nuskurdintoms gamtos išteklių rūšims arba jų kompleksams apsaugoti, atkurti, pagausinti bei ribotai naudoti gamtos išteklius.

2. **Atkuriamosios apsaugos prioriteto (atkuriančios ir palaikančios) teritorijos** – teritorijos, kuriose saugomi, atkuriami, palaikomi, gausinami bei ribotai naudojami veiklai ir visuomenei svarbūs gamtos ištekliai.

3. **Bendrija** – apibrėžtoje erdvėje ir apibrėžtu laiku egzistuojanti gyvųjų organizmų įvairių rūšių visuma.

4. **Biologinė įvairovė** – gyvųjų organizmų rūšių, jų bendrijų, buveinių, ekosistemų ir genetinė įvairovė.

5. **Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos** – saugomos teritorijos (biosferos rezervatai ir biosferos poligonai), įsteigtos globalinei bei regioninei biosferos stebėsenai (monitoringui) ir gamtos saugos eksperimentams vykdyti, taip pat jose esantiems gamtos kompleksams išsaugoti.

6. **Natūralios buveinės apsaugos būklė** – apsaugos kokybę rodanti natūralią buveinę ir jos būdingas rūšis veikiančių poveikių visuma, galinti turėti ilgalaikę įtaką buveinės natūraliam paplitimui, struktūrai, funkcijoms ir jos būdingų rūšių išlikimui europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis.

7. **Buveinių apsaugai svarbi teritorija** – Europos bendrijos svarbos teritorijoje įstatymų, administracinių aktų ir (arba) sutarčių pagrindu nustatyta teritorija, kurioje taikomos būtinos apsaugos priemonės palankiai natūralių buveinių ir (ar) rūšių populiacijų, kurioms teritorija yra nustatyta, apsaugos būklei palaikyti ar jai atkurti.

8. **Draustiniai** – saugomos teritorijos, įsteigtos išsaugoti moksliniu bei pažintiniu požiūriu vertingas gamtos ir (ar) kultūros vietas, jose esančius gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes), kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę bei genetinį fondą. Šiose teritorijose esančių vertybių išsaugojimas užtikrinamas nenutraukiant jose ūkinės veiklos.

9. **Ekologinės apsaugos prioriteto (apsauginčios) teritorijos** – teritorijos, kuriose palaikoma ekologinė kraštovaizdžio pusiausvyra, siekiama išvengti neigiamo poveikio saugomiems gamtos ir kultūros paveldo teritoriniams kompleksams bei objektams (vertybėms) arba neigiamo antropogeninių objektų ir veiklos poveikio aplinkai.

10. **Ekologinės apsaugos zonos** – teritorijos, kuriose nustatomi veiklos apribojimai norint apsaugoti gretimas teritorijas ar objektus, taip pat aplinką nuo galimo neigiamo veiklos poveikio.

11. **Ekologinis tinklas** – gamtinio karkaso dalis, jungianti didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius.

12. **Ekologiškai svarbios teritorijos** – kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir vandenų apsaugai svarbios teritorijos.

13. **Ekosistema** – funkcinė gyvųjų organizmų ir jų gyvenamosios aplinkos sistema, kurios komponentus sieja tarpusavio ryšiai, medžiagų apykaitos bei energijos pasikeitimo procesai.

14. **Europos bendrijos svarbos teritorija** – biogeografinio regiono teritorija, kuri yra reikšminga siekiant palaikyti ar atkurti Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipo ar Europos bendrijos svarbos gyvūnų ar augalų rūšies palankią apsaugos būklę ir kuri gali būti svarbi Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ vientisumui ir (arba) yra svarbi tam tikro biogeografinio regiono biologinei įvairovei palaikyti. Kai gyvūnai paplitę didelėje teritorijoje, Europos bendrijos svarbos teritorijos atitinka šių rūšių natūraliame areale esančias vietas, kuriose yra jų gyvenimui ir dauginimuisi būtinų fizinių ar biologinių veiksnių.

15. **Europos ekologinis tinklas „Natura 2000“** (toliau – „Natura 2000“ tinklas) – vientisas buveinių apsaugai svarbių teritorijų tinklas, sudarytas iš teritorijų, kuriose yra tam tikro tipo Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių ir Europos bendrijos svarbos rūšių buveinių, skirtas palaikyti, o kur reikia – atkurti iki palankios apsaugos būklės tam tikrų tipų natūralioms buveinėms ir rūšių buveinėms jų natūraliame areale. Į „Natura 2000“ tinklą įeina ir paukščių apsaugai svarbios teritorijos.

16. **Gamtinis karkasas** – vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų.

17. **Gamtinis kraštovaizdis** – natūralų pobūdį išlaikęs kraštovaizdis.

18. **Genetiniai sklypai** – saugomos teritorijos, skirtos sėkliniams medynams ir kitų rūšių natūraliems genetiniams ištekliams išlaikyti.

19. **Kompleksinės saugomos teritorijos** – gamtiniu ir (ar) kultūriniu vientisumu pasižyminčios teritorijos, kuriose pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą sujungiamos įvairių apsaugos krypčių prioriteto, taip pat rekreacinės ir ūkinės zonos.

20. **Konservacinės apsaugos prioriteto (išsaugančios) teritorijos** – teritorijos, kuriose saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai bei objektai ir biologinė įvairovė.

21. **Kraštovaizdis** – žemės paviršiaus gamtinių (paviršinių uolienu, pažemio oro, paviršinių ir gruntinių vandenių, dirvožemio, gyvųjų organizmų) ir (ar) antropogeninių komponentų (archeologinių liekanų, statinių, inžinerinių įrenginių, žemės naudmenų bei informacinio lauko), susijusių medžiaginėmis, energetinėmis ir informacinėmis ryšiais, teritorinis junginys.

22. **Kultūrinis kraštovaizdis** – žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis.

23. **Natūrali buveinė** – sausumos arba vandens plotai su jiems būdingais geografiniais, abiotiniais ir biotiniais visiškai natūraliais ar pusiau natūraliais požymiais.

24. **Paukščių apsaugai svarbi teritorija** – specialios apsaugos teritorija, kurioje Europos bendrijos svarbos paukščių rūšių buveinėms taikomos tam tikros apsaugos priemonės, kad šios rūšys savo areale išliktų ir veistųsi.

25. **Paveldo objektai** – atskiri arba tankias grupes sudarantys gamtos ir kultūros paveldo objektai – kraštovaizdžio elementai, kuriems dėl jų vertės teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas.

26. **Paveldo objektų apsaugos reglamentai** – dokumentai, nustatantys šių objektų tvarkymo ir naudojimo sąlygas.

27. **Pažintinis turizmas** – turizmo kryptis, orientuojanti į tikslingą krašto gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių), kraštovaizdžio bei istorijos pažinimą, taip pat skirtą mokslui ir mokymui.

28. **Rekreacija** – žmogaus fizinių ir dvasinių jėgų atgavimo procesas, žmogaus laisvalaikio veikla, kurios tikslas – poilsiauti, keliauti bei gydytis sanatorijose, kurortuose.

29. **Rezervatai** – saugomos teritorijos, įsteigtos išsaugoti bei tirti moksliniu požiūriu ypač vertingus gamtinius ar kultūrinius teritorinius kompleksus, užtikrinti natūralią gamtinių procesų eigą arba kultūros vertybių autentiškumo palaikymą, propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų apsaugą. Šiose teritorijose nustatoma konservacinė pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis nutraukiant jose ūkinę veiklą.

30. **Rezervatinė apyrbė** – nedidelio ploto gamtinis arba kultūrinis rezervatas, kurio apsaugai ir priežiūrai nėra steigama direkcija.

31. **Rūšies apsaugos būklė** – apsaugos kokybę rodanti rūši veikiančių poveikių visuma, galinti turėti ilgalaikę įtaką rūšies paplitimui, jos populiacijų gausumui europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis.

32. **Saugomos teritorijos** – sausumos ir (ar) vandens plotai nustatytais aiškiomis ribomis, turintys pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę ir kuriems teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas (tvarka).

33. **Saugomų teritorijų apsauga** – procesas, susidedantis iš saugomų teritorijų planavimo bei projektavimo, konkrečių apsaugos ir tvarkymo priemonių įgyvendinimo, kontrolės, taip pat aplinkosauginio švietimo.

34. **Saugomų teritorijų individualūs apsaugos reglamentai** – Vyriausybės įgaliotų institucijų patvirtinti teisės aktai, nustatantys specialius saugomų teritorijų apsaugos, projektavimo ir statybų šiose teritorijose reikalavimus bei tvarkymo ir naudojimo ypatumus. Laikinieji reglamentai – Vyriausybės įgaliotų institucijų patvirtinti teisės aktai, nustatantys specialius saugomų teritorijų apsaugos, projektavimo ir statybų šiose teritorijose reikalavimus bei tvarkymo ypatumus ir galiojantys ne ilgiau kaip 1 metus.

35. **Saugomų teritorijų tipiniai apsaugos reglamentai** – Vyriausybės patvirtinti kraštovaizdžio tvarkymo zonų, nustatomų rengiant saugomų teritorijų tvarkymo planus (planavimo schemas), kraštovaizdžio apsaugos naudojimo ir tvarkymo reikalavimai.

36. **Saugomų teritorijų kontrolė** – saugomų teritorijų apsaugos proceso dalis – kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros, gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugos ir saugomų teritorijų lankymo reikalavimų, nustatytų įstatymais, kitais teisės aktais bei saugomų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniais, laikymosi priežiūra.

37. **Saugomų teritorijų nuostatai** – teisės aktai, nustatantys saugomų teritorijų ar jų tipų bendrus apsaugos ir tvarkymo ypatumus, valdymo bei veiklos organizavimo principus.

38. **Saugomų teritorijų planavimo dokumentai** – specialieji teritorijų planavimo dokumentai, nustatantys saugomų teritorijų sistemą arba jos dalis, saugomų teritorijų ribas, funkcines ir (ar) kraštovaizdžio tvarkymo zonas, patikslinantys apribojimus bei nustatantys priemonės gamtos ir (ar) kultūros paveldo teritoriniams kompleksams ir objektams (vertybėms) išsaugoti, atkurti ir racionaliai naudoti, rekreacijai, ypač pažintiniam turizmui, organizuoti, taip pat strateginio planavimo dokumentai, nustatantys veiksmus bei tvarkymo priemones, jų įgyvendinimo eiliškumą, lėšų poreikį ir atsakingas institucijas.

39. **Saugomų teritorijų tvarkymas** – veiksmai, kuriais siekiama išsaugoti, racionaliai naudoti ir atkurti pažeistus gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus bei objektus (vertybes), pritaikyti saugomas teritorijas pažintiniam turizmui.

40. **Palanki natūralios buveinės apsaugos būklė** – būklė, kai natūralus buveinės arealas ir jos užimami plotai tame areale nekinta arba didėja, kai yra ir, tikėtina, ateityje neišnyks jos ilgalaikiam palaikymui būtina specifinė struktūra ir funkcijos, ir kai šiai buveinei būdingų rūšių apsaugos būklė yra palanki.

41. **Palanki rūšies apsaugos būklė** – būklė, kai rūšies populiacijos pokyčiai rodo, kad populiacija pajėgi ilgą laiką išlikti gyvybinga savo natūralioje buveinėje, o rūšies arealas nemažėja, taip pat nėra tikėtina, kad ateityje mažės, be to, buveinė, kurioje populiacija galės išlikti ilgą laiką, yra ir tikėtina, kad bus pakankamai didelė.

42. **Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos** – biudžetinė įstaiga, įgyvendinanti šalies saugomų teritorijų politiką.

43. **Valstybiniai (nacionaliniai ir regioniniai) parkai** – didelio ploto saugomos teritorijos, įsteigtos gamtiniu, kultūriniu ir rekreaciniu požiūriais sudėtingose, ypač vertingose teritorijose, kurių apsauga ir tvarkymas siejamas su teritorijos funkcinių bei kraštovaizdžio tvarkymo zonų nustatymu.

44. **Valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai** – valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkčių bei saugomų teritorijų valstybinio valdymo ir kontrolės įstaigų tarnautojai, turintys įstatymų nustatytus įgaliojimus. Valstybinių saugomų teritorijų pareigūnų sąrašą tvirtina Vyriausybės įgaliotos institucijos, atsakingos už gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugą.

45. **Veikla** – ūkinė ir kita žmogaus veikla, turinti poveikį aplinkai.

46. Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai – buveinių tipai, kurie europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis:

- 1) gali išnykti jų natūraliame areale arba
- 2) yra natūraliai paplitę nedideliame areale dėl regresijos arba dėl jiems būdingo riboto arealo, arba
- 3) yra išskirtiniai pavyzdžiai, turintys vieno ar kelių biogeografinių regionų būdingų bruožų.

Tokie buveinių tipai yra arba gali būti įrašyti į Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų, kurių apsaugai būtina nustatyti saugomas teritorijas, sąrašą, kurį tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija.

47. Europos bendrijos svarbos rūšys – gyvūnų ir augalų, egzistuojančių europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis, rūšys, kurios:

- 1) yra nykstančios, išskyrus rūšis, kurių natūralaus arealo pakraščio dalis toje teritorijoje yra nedidelė ir kurioms negresia išnykimas ar kurios nėra pažeidžiamos Vakarų Palearktikos regione;
- 2) yra pažeidžiamos, tai yra manoma, kad netolimoje ateityje jos gali būti priskirtos nykstančiųjų kategorijai, jei ir toliau veiks tai lemiantys veiksniai;
- 3) yra retos, tai yra rūšys, kurių mažos populiacijos šiuo metu nėra nykstančios ar pažeidžiamos, bet yra pavojus, kad jos gali tokiomis tapti – dėl to, kad rūšys gyvena geografiškai apribotose teritorijose arba yra retai išsidėsčiusios didesniame areale;
- 4) yra endeminės ir joms reikalingas išskirtinis dėmesys dėl specifinio jų buveinės pobūdžio ir (arba) dėl jų naudojimo galimo poveikio jų buveinei ir (arba) jų apsaugos būklei.

Tokios rūšys Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo nustatyta tvarka yra arba gali būti įrašytos į Europos bendrijos svarbos augalų ir gyvūnų rūšių sąrašus.

48. Prioritetinis natūralių buveinių tipas – Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipas, kuris europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis, gali išnykti jo natūraliame areale ir kurį Europos bendrija priskiria prie prioritetinių kategorijos dėl to, kad didelė jo natūralaus arealo dalis patenka į tą teritoriją.

49. Prioritetinė augalų ar gyvūnų rūšis – Europos bendrijos svarbos augalų ar gyvūnų rūšis, kuri europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis, yra nykstanti (išskyrus rūšis, kurių natūralaus arealo pakraščio dalis toje teritorijoje yra nedidelė ir kurioms negresia išnykimas ar kurios nėra pažeidžiamos Vakarų Palearktikos regione) ir kurią Europos bendrija priskiria prie prioritetinių kategorijos dėl to, kad didelė jos natūralaus arealo dalis patenka į tą teritoriją.

50. Rūšies buveinė – specifiniais abiotiniais ir biotiniais veiksniais pasižyminti aplinka, kurioje rūšis gyvena bet kuriuo savo biologinio ciklo etapu.

Straipsnio pakeitimai:

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, *Žin.*, 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

ANTRASIS SKIRSNIS SAUGOMŲ TERITORIJŲ SISTEMA IR VEIKLOS REGLAMENTAVIMO DOKUMENTAI

3 straipsnis. Saugomų teritorijų steigimo tikslai

Saugomos teritorijos steigiamos siekiant išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes), kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, užtikrinti kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, gamtos išteklių subalansuotą naudojimą ir atkūrimą, sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams, propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes).

4 straipsnis. Saugomų teritorijų sistema

1. Saugomų teritorijų sistemą sudaro šios saugomų teritorijų kategorijos:

1) konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos. Šiai kategorijai priskiriami šie saugomų teritorijų tipai: rezervatai, draustiniai ir paveldo objektai;

2) atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorijos. Šiai kategorijai priskiriami šie saugomų teritorijų tipai: atkuriamieji sklypai, genetiniai sklypai;

3) ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos. Šiai kategorijai priskiriamos ekologinės apsaugos zonos;

4) kompleksinės saugomos teritorijos. Šiai kategorijai priskiriami šie saugomų teritorijų tipai: valstybiniai parkai – nacionaliniai ir regioniniai parkai, biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos – biosferos rezervatai ir biosferos poligonai.

2 dalies redakcija iki 2010 m. gruodžio 1 d.:

2. Šio Įstatymo 24 straipsnyje nustatyta tvarka Lietuvos saugomoms teritorijoms ar jų dalims gali būti suteikiamas Europos Bendrijos svarbos specialių saugomų teritorijų statusas:

1) buveinių apsaugai svarbios teritorijos, kuriose siekiama palaikyti ar atkurti natūralių buveinių tinkamą apsaugos būklę, prisidėti prie Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ sukūrimo;

2) paukščių apsaugai svarbios teritorijos, kuriose siekiama išsaugoti natūralias paukščių rūšių buveines, laukinių paukščių rūšių populiacijas jų paplitimo arealuose, atkurti sunaikintus laukinių paukščių rūšių biotopus, išsaugoti migruojančių paukščių rūšių perėjimo, šėrimosi, mitybos, poilsio ir migracijų susitelkimo vietas.

2 dalies redakcija nuo 2010 m. gruodžio 1 d.:

2. Šio Įstatymo 24¹ straipsnyje nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos ar jų dalys gali būti įtraukiamos į „Natura 2000“ tinklą.

3. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo konvencijos nustatyta tvarka vertingiausioms Lietuvos teritorijoms gali būti suteikiamas išskirtinės pasaulio paveldo vietovės statusas.

4. Gamtinio pobūdžio saugomas ir kitas ekologiškai svarbias teritorijas, užtikrinančias kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, į krašto tvarkymą subalansuojančią bendrą sistemą jungia gamtinis karkasas.

Straipsnio pakeitimai:

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, Žin., 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

5 straipsnis. Veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai

1. Veiklą saugomose teritorijose reglamentuoja:

1) šis Įstatymas, Aplinkos apsaugos, Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, Miškų, Teritorijų planavimo, Statybos bei kiti įstatymai;

2) saugomų teritorijų nuostatai;

3) saugomų teritorijų planavimo dokumentai;

4) saugomų teritorijų, jų zonų, teritorijos dalių ar paveldo objektų tipiniai ir (ar) individualūs apsaugos, taip pat saugomų teritorijų regioniniai architektūriniai reglamentai, įskaitant laikinus reglamentus;

5) apsaugos sutartys, kurios gali būti sudaromos dėl veiklos apribojimų saugomose teritorijose, konkrečių žemės, miško bei vandens telkinio naudojimo sąlygų nustatymo.

2. Saugomų teritorijų tipinius apsaugos reglamentus tvirtina Vyriausybė savo įgaliotos institucijos teikimu, individualius apsaugos reglamentus tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliotos institucijos.

3. Apsaugos sutartis dėl veiklos apribojimų, konkrečių žemės, miško bei vandens telkinio naudojimo sąlygų su žemės, miškų ar vandens telkinių savininkais ir valdytojais, kurių žemė, miškas ar vandens telkinys yra saugomoje teritorijoje, gali sudaryti Vyriausybės įgaliotos institucijos. Šios sutartys turi būti įregistruotos nekilnojamojo turto registre. Jose nustatyti veiklos apribojimai turi atitikti šiame straipsnyje nurodytą veiklą saugomose teritorijose reglamentuojančių dokumentų reikalavimus. Sutarčių sudarymo tvarką ir formas tvirtina Vyriausybė.

TREČIASIS SKIRSNIS
KONSERVACINĖS APSAUGOS PRIORITETO TERITORIJOS. VEIKLOS JOSE
REGLAMENTAVIMAS

6 straipsnis. Rezervatai

1. Rezervatų steigimo tikslai:
 - 1) užtikrinti natūralią gamtinių procesų eigą arba kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) autentiškumo palaikymą;
 - 2) išsaugoti tipišką arba unikalų gamtinį arba kultūrinį kraštovaizdį ir jame esančius paveldo objektus;
 - 3) išsaugoti vertingas natūralias ekosistemas, buveines, laukinių augalų, grybų ir gyvūnų rūšių genofondą;
 - 4) organizuoti nuolatinius mokslinius tyrimus ir stebėjimus bei muziejinį darbą;
 - 5) propaguoti gamtos ar kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes).
2. Pagal saugomų vertybių pobūdį rezervatai skirstomi į:
 - 1) gamtinius – ypač vertingiems gamtinio kraštovaizdžio kompleksams išsaugoti;
 - 2) kultūrinius (rezervatus-muziejus) – ypač vertingiems kultūrinio kraštovaizdžio kompleksams išsaugoti.
3. Pagal steigimo ir organizavimo ypatumus skiriama:
 - 1) valstybiniai rezervatai;
 - 2) rezervatai, esantys valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose;
 - 3) rezervatinės apyrbės.

7 straipsnis. Veiklos rezervatuose reglamentavimas

1. Gamtinių rezervatų apsaugos ir tvarkymo ypatumus nustato šis Įstatymas, Vyriausybės patvirtinti gamtinių rezervatų nuostatai, kiti šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai. Gamtiniuose rezervatuose leidžiama tik ši veikla:
 - 1) natūralių gamtinių procesų eigos tyrimai ir stebėjimai;
 - 2) priešgaisrinių priemonių vykdymas;
 - 3) epizootijų atvejais sanitarinių priemonių vykdymas;
 - 4) statinių, kurių reikia rezervato steigimo ir veiklos tikslams įgyvendinti, statyba;
 - 5) gamtinio kraštovaizdžio, ekosistemų bei objektų, pažeistų veiklos, atkūrimas;
 - 6) kitų priemonių, atitinkančių rezervato steigimo tikslus, įgyvendinimas.
2. Vietos gyventojų uogavimo ir grybavimo tvarką nustato gamtinių rezervatų nuostatai.
3. Kultūrinių rezervatų (rezervatų-muziejų) apsaugos ir tvarkymo ypatumus nustato šis Įstatymas, Vyriausybės patvirtinti kultūrinių rezervatų nuostatai, kiti šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai. Kultūriniuose rezervatuose (rezervatuose-muziejuose) leidžiama tik ši veikla:
 - 1) mokslinio tyrimo ir muziejinis darbas;
 - 2) veiklos pažeistų kultūrinio kraštovaizdžio teritorinių kompleksų bei objektų (vertybių) atkūrimas;
 - 3) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų bei objektų (vertybių) remontavimas, tyrinėjimas, restauravimas ir konservavimas;
 - 4) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų bei objektų (vertybių) pritaikymas lankymui ir eksponavimas;
 - 5) statinių, kurių reikia rezervato steigimo tikslams įgyvendinti, statyba;
 - 6) kita veikla, atitinkanti rezervato steigimo tikslus ir nurodyta kultūrinių rezervatų nuostatuose bei teritorijų planavimo dokumentuose.
4. Kultūriniuose rezervatuose (rezervatuose-muziejuose) remonto, tyrinėjimo, restauravimo ir konservavimo darbai atliekami įstatymų nustatyta tvarka.
5. Kultūrinių rezervatų (rezervatų-muziejų) naudojimo ir lankymo tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija.

6. Rezervatų planavimo dokumentuose gali būti išskiriamos griežtos ir reguliuojamos apsaugos (režimo) kraštovaizdžio tvarkymo zonos.

8 straipsnis. Draustiniai

1. Draustinių steigimo tikslai:

- 1) išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus (vertybes), vietas;
- 2) užtikrinti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę bei ekologinę pusiausvyrą;
- 3) išsaugoti laukinių augalų, gyvūnų bei grybų buveines ir rūšis, genetiniu požiūriu vertingas jų populiacijas;

4) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams;

5) sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui;

6) propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus (vertybes), vietas.

2. Pagal saugomų gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų (vertybių) pobūdį draustiniai skirstomi į:

1) gamtinius;

2) kultūrinius;

3) kompleksinius.

3. Gamtiniai draustiniai yra:

1) geologiniai – žemės gelmių struktūrų, tipiskų sluoksnių atodangų, uolienų ar fosilijų kompleksams saugoti;

2) geomorfologiniai – tipiškiems bei unikaliems reljefo formų kompleksams saugoti;

3) hidrografiniai – tipiškiems bei unikaliems hidrografinio tinklo elementų (upių, ežerų, tvenkinių) pavyzdžiams saugoti;

4) pedologiniai – natūraliems dirvožemiams saugoti;

5) botaniniai – retoms bei nykstančioms laukinių augalų ir grybų rūšims bei jų bendrijoms ir buveinėms saugoti;

6) zoologiniai – retoms bei nykstančioms laukinių gyvūnų rūšims, jų bendrijoms ir buveinėms saugoti; šioje draustinių grupėje gali būti išskirtos teriologinių, ornitologinių, herpetologinių, ichtiologinių, entomologinių ir kitos draustinių rūšys;

7) botaniniai-zoologiniai – retoms bei nykstančioms laukinių augalų, grybų ir gyvūnų rūšims, jų bendrijoms ar buveinėms saugoti;

8) genetiniai – genetinę vertę turinčioms laukinių augalų ir gyvūnų rūšių populiacijoms saugoti;

9) telmologiniai – tipiškiems bei unikaliems pelkių kompleksams saugoti;

10) talasologiniai – vertingoms jūrų ekosistemoms saugoti.

4. Kultūriniai draustiniai yra:

1) archeologiniai – vietovėms, kurių teritorijos savitumą lemia archeologinių objektų sandrauba ar kompleksai, saugoti;

2) istoriniai – vietovėms, susijusioms su istoriniais įvykiais, istoriškai reikšmingomis išlikusiomis ar sunykusiomis gyvenvietėmis, žymiais asmenimis ar jų veikla, taip pat tokių vietų sandrauba pasižyminčioms teritorijoms saugoti;

3) etnokultūriniai – vietovėms, kuriose yra tradicinės architektūros ar kitais etnokultūriniais ypatumais išsiskiriančių gyvenviečių ar jų dalių, sakralinėms ir ritualinėms vietovėms, mitais, legendomis ir padavimais sureikšmintų objektų ar vietų sandrauba išsiskiriančioms vietovėms saugoti;

4) urbanistiniai / architektūriniai – urbanistiniu požiūriu išsiskiriančioms istorinėms miestų dalims, miesteliams, vietovėms, kuriose yra architektūriškai vertingų pastatų ir statinių ansamblių ar kompleksų, saugoti.

5. Kompleksiniai draustiniai yra:

1) kraštovaizdžio – vertingo gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio vietovėms saugoti;

2) kartografiniai – ypatingas geografinės koordinatės turinčioms vietovėms saugoti.

6. Pagal steigimo ir veiklos organizavimo ypatumus skiriami:

1) valstybiniai draustiniai;

2) savivaldybių draustiniai;

3) draustiniai, esantys valstybiniuose parkuose ar biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijose.

9 straipsnis. Veiklos draustiniuose reglamentavimas

1. Draustinių apsaugos ir tvarkymo ypatumus nustato šis Įstatymas, Vyriausybės patvirtinti Draustinių nuostatai, kiti šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai. Draustiniuose neleidžiama veikla, galinti pakenkti saugomiems kompleksams bei objektams (vertybėms).

2. Gamtiniuose ir kompleksiniuose draustiniuose draudžiama:

1) naikinti ar žaloti reljefo formas bei saugomus objektus;

2) kasti durpes ir ežerų nuosėdas (sapropelį), išskyrus pradėtas kasti iki draustinio įsteigimo;

3) rengti naujus naudingųjų iškasenų karjerus ir šachtas, taip pat naujus gręžinius naftos ir dujų žvalgybai bei gavybai, statyti pramonės įmones, kurioms reikalingi taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai, aerodromus, vėjo jėgainės, išskyrus atstatomus vėjo malūnus, rengti sąvartynus, kitus aplinką teršiančius, įskaitant vizualiai, statinius;

4) rinkti, sprogdinti, pjaustyti ar kitaip naikinti didesnius kaip 0,5 kubinio metro natūraliai juose esančius akmenis;

5) tvenkti ir reguliuoti natūralias upes, keisti jų vagas ir natūralų ežerų vandens lygį. Atstatyti buvusias užtvankas, kitus hidrotechninius statinius, tvirtinti krantus, valyti vagas, įrengti dirbtinius vandens telkinius, atlikti kitus darbus galima tik tais atvejais, kai tai reikalinga draustinyje esantiems kultūros paveldo objektams (nekilnojamosioms kultūros vertybėms) atkurti bei tvarkyti ir vykdant prevencines priemones miestuose, miesteliuose ir kaimuose stichinėms nelaimėms išvengti;

6) įrengti naujus su draustinio paskirtimi nesusijusius, didesnius kaip 0,1 hektaro vandens telkinius;

7) sausinti ir keisti į kitas žemės naudmenas pelkes ir jų apypelkius;

8) statyti su draustinio steigimo tikslais nesusijusius statinius, išskyrus pastatus esančius ir buvusius sodybose (kai yra išlikę buvusių statinių ir (ar) sodų liekanų arba kai sodybos yra pažymėtos vietovės ar kituose planuose, taip pat nustatant juridinį faktą), taip pat vietas, nustatytas draustinių tvarkymo planuose ar projektuose ir bendrojo planavimo dokumentuose, statyti pastatus ar didinti jų tūrius šlaituose, kurių nuolydis didesnis kaip 15 laipsnių, taip pat arčiau kaip 50 metrų nuo šių šlaitų viršutinės bei apatinės briaunos;

9) sodinti želdinius, užstojančius istorinę, kultūrinę bei estetinę vertę turinčias panoramas;

10) įrengti išorinę reklamą, išskyrus miestų ir miestelių teritorijas, nesusijusią su draustinyje saugomais kompleksais ir objektais (vertybėmis);

11) atlikti kitą veiklą, kuri gali pakenkti saugomiems kompleksams bei objektams (vertybėms).

3. Kultūriniuose draustiniuose draudžiama:

1) naikinti ar žaloti kultūros paveldo kompleksus ir objektus (vertybes), naikinti jų autentiškumą;

2) iš esmės pakeisti kultūros paveldo objektų aplinką, mažinant kultūros paveldo objektų vertę.

4. Leistinas ir rekomenduojamas statinių formas, dydžius, teritorijos užstatymo procentą, atstumus nuo vandens telkinių ir šlaitų nustato saugomų teritorijų apsaugos reglamentai ir (ar) statybų saugomose teritorijose regioniniai architektūriniai reglamentai. Juose gali būti sugriežtinti šio straipsnio 2 ir 3 dalyse išvardyti reikalavimai bei nustatyti papildomi reikalavimai.

5. Draustiniuose skatinama veikla, puoselėjanti, išryškinanti ir propaguojanti saugomus kompleksus ar objektus (vertybes), atkurianti tradicinius gamtinės ar kultūrinės aplinkos elementus, taip pat pažintinis turizmas.

6. Draustiniuose, kuriuos steigiant buvo numatyta atkurti pažeistus kraštovaizdžio kompleksus ar jų dalis, išskiriami atkuriamieji sklypai.

7. Valstybiniams ir savivaldybių draustiniams, taip pat valstybiniuose parkuose ir biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijose esantiems draustiniams taikomas šiame straipsnyje nustatytas veiklos reglamentavimas. Atsižvelgiant į draustiniuose saugomų kompleksų ir objektų (vertybių) ypatumus, draustinių nuostatai, apsaugos reglamentai, kiti šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklą saugomose teritorijose reglamentuojantys dokumentai, taip pat draustinių tvarkymo planai ir projektai gali papildomai riboti kraštovaizdžio tvarkymą, gamtos išteklių naudojimą, statinių statybą, teritorijos lankymą ir kita.

10 straipsnis. Paveldo objektai

1. Paveldo objektų skelbimo tikslai:
 - 1) išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo objektus;
 - 2) išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę;
 - 3) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams;
 - 4) sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui;
 - 5) propaguoti gamtos ir kultūros paveldo objektus.
2. Paveldo objektai skirstomi į:
 - 1) gamtos paveldo objektus (saugomus gamtinio kraštovaizdžio objektus);
 - 2) kultūros paveldo objektus (nekilnojamąsias kultūros vertybes).
3. Gamtos paveldo objektai yra:
 - 1) geologiniai – išskirtinių dydžių rieduliai, uolos, smegduobės ir olos, tipiškos arba unikalios, moksliniu požiūriu vertingos atodangos, fosilijų ir mineralų radavietės;
 - 2) geomorfologiniai – išskirtinių dydžių ir išvaizdos reljefo formos: kalvos, gūbriai, atragiai, daubos, raguvos, dubakloniai ir kitos reljefo formos;
 - 3) hidrogeologiniai – išskirtinio debito ir ypatingų savybių šaltiniai ir versmės;
 - 4) hidrografiniai – išskirtinių dydžių rėvos, senvagės, salos, kriokliai ir kiti hidrografinio tinklo elementai;
 - 5) botaniniai – išskirtinio amžiaus, matmenų, formų ar dendrologiniu bei estetiniu požiūriu vertingi medžiai, krūmai, saugomų augalų ir grybų rūšių augavietės (buveinės), unikalios ir nykstančios augalų bendrijos, dendrologiniai rinkiniai, dendrologinę vertę turintys parkai ir skverai;
 - 6) zoologiniai – saugomų gyvūnų rūšių radavietės (veisimosi ir maitinimosi vietos), gyvūnų kolonijos, unikalūs paukščių lizdai, kitos gyvūnų veiklos retenybės.
4. Kultūros paveldo objektai (nekilnojamosios kultūros vertybės) yra:
 - 1) archeologiniai – piliakalniai, kiti senovės gynybiniai įtvirtinimai ar jų liekanos, senovės gyvenimo, gavybos, gamybos ir laidojimo vietos, žemgrindos, kūrgrindos ir kitos senovės kelių liekanos, hidrotechniniai įrenginiai, kiti archeologiniai objektai ar vietos;
 - 2) mitologiniai (sakraliniai) / istoriniai / memorialiniai – alkais vadinamos ir kitos senovės kulto vietos, akmenys su senovės žmogaus veiklos žymėmis ar kiti žodinėje tautos kūryboje išgarsinti objektai bei vietos, taip pat dabartinių tikybų vertinamos vietos; vietos ir (ar) statiniai, susiję su svarbiais visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos įvykiais ar asmenybėmis, taip pat išgarsinti literatūros ar kitais meno kūriniais, neveikiančios kapinės ar jų dalys, karių kapinės, sukilėlių, partizanų, kitų pasipriešinimo okupantams dalyvių (rezistentų), žymių visuomenės, kultūros, valstybės veikėjų kapai, laidojimo vietos;
 - 3) architektūriniai / inžineriniai – reikšmingais pripažinti gyvenamieji bei negyvenamieji pastatai, jų dalys ir priklausiniai, pastatų kompleksai bei ansambliai, dvarų parkai, kitos vientisos architektūrinės kompozicijos ryšiais susietos statinių ir kitų kūrinių grupės bei vietos, taip pat reikšmingais pripažinti inžineriniai techniniai statiniai: tiltai, tuneliai, užtvankos, malūnai, melioracijos įrenginiai, malūnų ar kitokia gamybinė ar technologinė įranga;
 - 4) dailės – reikšmingais pripažinti monumentaliosios dailės kūriniai, koplytėlės, koplytstulpiai, stogastulpiai, monumentalūs kryžiai, memorialiniai statiniai ir kiti dailės kūriniai, tiesiogiai susiję su jų užimama bei naudojimui reikalinga teritorija.
5. Vertingiausi paveldo objektai skelbiami gamtos arba kultūros paminklais. Gamtos ir kultūros paminklais juos skelbia Vyriausybė savo įgaliotos institucijos teikimu.

11 straipsnis. Veiklos paveldo objektų teritorijose reglamentavimas

1. Paveldo objektų apsaugos ir tvarkymo ypatumus nustato šis Įstatymas, Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, paveldo objektų nuostatai, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentai, kiti šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklą saugomose teritorijose reglamentuojantys dokumentai.

2. Gamtos paveldo objektų nuostatus, taip pat kultūros paveldo objektų (nekilnojamųjų kultūros vertybių) apsaugos reglamentus tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

3. Paveldo objektų teritorijose draudžiama:

- 1) naikinti ir žaloti paveldo objektus ar jų vertės požymius;
- 2) kasti, arti žemę, perkelti į kitą vietą riedulius, išskyrus atvejus, jei šie darbai susiję su paveldo objektų eksponavimu, naudojimu ar tvarkymu;
- 3) statyti statinius, nesusijusius su paveldo objektų eksponavimu ar tvarkymu.

KETVIRTASIS SKIRSNIS KOMPLEKSNĖS SAUGOMOS TERITORIJOS. VEIKLOS JOSE REGLAMENTAVIMAS

12 straipsnis. Valstybiniai parkai

1. Valstybinių parkų steigimo tikslai:

- 1) išsaugoti gamtiniu ir kultūriniu požiūriais vertingą kraštovaizdį;
- 2) išsaugoti tipiškas arba unikalias ekosistemas;
- 3) atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtinius bei kultūrinius kompleksus ir objektus (vertybes);
- 4) sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams gamtos ir kultūros paveldo apsaugos srityse;
- 5) propaguoti ir remti Lietuvos regionų etnokultūros tradicijas;
- 6) sudaryti sąlygas rekreacijai, pirmiausia pažintiniam turizmui;
- 7) plėtoti aplinkosauginį švietimą, propaguoti ekologinę žemdirbystę;
- 8) įgyvendinti kitus valstybinių parkų nuostatuose numatytus jų steigimo tikslus.

2. Pagal reikšmę skiriami:

1) nacionaliniai parkai – saugomos teritorijos, įsteigtos nacionalinės svarbos gamtiniam ir kultūriniam kraštovaizdžiui, reprezentuojančiam šalies etnokultūrinių sričių gamtos bei kultūros savitumus, saugoti ir tvarkyti. Istorinių Lietuvos valstybingumo centrų kultūriniais kompleksais ir jų gamtinei aplinkai išsaugoti steigiami istoriniai nacionaliniai parkai;

2) regioniniai parkai – saugomos teritorijos, įsteigtos gamtiniu, kultūriniu ir rekreaciniu požiūriais regioninės svarbos kraštovaizdžiui ir ekosistemoms saugoti, jų rekreaciniam bei ūkiniam naudojimui reglamentuoti. Istorikai vertingiausiems regioniniams kultūriniais kompleksais bei jų gamtinei aplinkai išsaugoti steigiami istoriniai regioniniai parkai.

3. Valstybinių parkų ir jų zonų ribų planuose išskiriamos šios funkcinio prioriteto zonos: konservacinio (rezervatai ir draustiniai), ekologinės apsaugos, rekreacinio bei ūkinio prioriteto ir kitos paskirties zonos. Valstybinių parkų tvarkymo planuose (planavimo schemose) išskiriamos kraštovaizdžio tvarkymo zonos, kuriose reguliuojamas teritorijos naudojimas ir apsauga. Jos nustatomos pagal tipinius apsaugos reglamentus.

13 straipsnis. Veiklos valstybiniuose parkuose reglamentavimas

1. Valstybinių parkų apsaugos ir tvarkymo ypatumus nustato šis Įstatymas, Vyriausybės patvirtinti nacionalinių ir regioninių parkų nuostatai, kiti šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentai.

2. Valstybiniuose parkuose draudžiama arba ribojama veikla, galinti pakenkti saugomiems kompleksams ir objektams (vertybėms), taip pat rekreaciniams ištekliams. Valstybiniuose parkuose draudžiama:

1) rengti naujus naudingųjų iškasenų karjerus ir šachtas, taip pat naujus gręžinius naftos ir dujų žvalgybai bei gavybai, statyti pramonės įmones, kurioms reikalingi taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai, aerodromus, vėjo jėgainės, išskyrus atstatomus vėjo malūnus, tiesti tranzitinius inžinerinius tinklus, keisti reljefo formas, hidrografinio tinklo natūralius elementus, naikinti ir keisti istoriškai susiformavusio kultūrinio kraštovaizdžio pobūdžio, urbanistinių ir architektūrinių jo elementų bei kitų saugomų kompleksų ir objektų (vertybių) vertės požymius;

2) mechaniškai ardyti natūralių pelkių augalinę dangą, kasti jose durpes, taip pat sausinti ir keisti į žemės ūkio naudmenas bei vandenį aukštapelkes, tarpinio tipo pelkes ir jų apypelkius bei žemapelkes, kurių plotas didesnis kaip 0,5 hektaro, o durpių sluoksnis didesnis kaip 1 metras, ir jų apypelkius;

3) tvenkti ir reguliuoti natūralias upes, keisti jų vagas ir natūralų ežerų vandens lygį. Atstatyti buvusias užtvankas, kitus hidrotechninius statinius, tvirtinti krantus, valyti vagas, įrengti dirbtinius vandens telkinius, atlikti kitus darbus galima tik tais atvejais, kai tai reikalinga draustinyje esantiems kultūros paveldo objektams (nekilnojamosioms kultūros vertybėms) atkurti bei tvarkyti ir vykdant prevencines priemones miestuose, miesteliuose ir kaimuose stichinėms nelaimėms išvengti;

4) statyti statinius valstybinių parkų tvarkymo planuose (planavimo schemose) ir bendrojo planavimo dokumentuose nenustatytose vietose;

5) statyti naujus gyvenamuosius namus, ūkininko ūkio ir kitus pastatus ar didinti jų tūrius šlaituose, kurių nuolydis didesnis kaip 15 laipsnių, taip pat arčiau kaip 50 metrų nuo šių šlaitų viršutinės bei apatinės briaunos, statyti statinius, mažinančius kraštovaizdžio estetinę vertę, ir sodinti želdinius, užstojančius istorinę, kultūrinę bei estetinę vertę turinčias panoramas;

6) įrengti išorinę reklamą, išskyrus miestų ir miestelių teritorijas, nesusijusią su valstybiniuose parkuose saugomais kompleksais ir objektais (vertybėmis).

3. Statiniai valstybiniuose parkuose projektuojami, statomi ar rekonstruojami vadovaujantis teisės aktais, valstybinių parkų tvarkymo planų (planavimo schemų) sprendiniais, atsižvelgiant į miestelių ir kaimų architektūros, kraštovaizdžio ypatumus, paveldo objektų apsaugos reikalavimus. Leistinas ir rekomenduojamas statinių formas, dydžius, teritorijos užstatymo procentą, atstumus nuo vandens telkinių ir šlaitų nustato valstybinių parkų individualūs apsaugos reglamentai ir (ar) statybų saugomose teritorijose regioniniai architektūriniai reglamentai. Juose gali būti sugriežtinti šio straipsnio 2 dalyje išvardyti reikalavimai bei nustatyti papildomi reikalavimai.

4. Valstybiniuose parkuose esantys miestai ir miesteliai tvarkomi pagal parengtus ir patvirtintus jų bendruosius bei detaliuosius planus, kurių sprendiniai neprieštaruja valstybinių parkų tvarkymo planų (planavimo schemų) sprendiniams.

5. Valstybiniuose parkuose skatinama veikla, puoselėjanti, išryškinanti ir propaguojanti saugomus kraštovaizdžio kompleksus ar objektus (vertybes) bei atkurianti tradicinius gamtinės ar kultūrinės aplinkos elementus, taip pat pažintinis turizmas, teritorijos pritaikymas lankymui atsižvelgiant į saugomų kompleksų ir objektų (vertybių) išsaugojimo reikalavimus.

14 straipsnis. Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos

1. Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijų steigimo tikslai:

- 1) sukurti reprezentatyvią kompleksinės ekologinės stebėsenos (monitoringo) sistemą – stebėti, kontroliuoti, prognozuoti gamtinių sistemų pokyčius;
- 2) atlikti biosferos naudojimo eksperimentus bei tyrimus;
- 3) plėtoti ekologinį švietimą bei propagandą;
- 4) garantuoti gamtinių kompleksų apsaugą.

2. Biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos yra:

- 1) biosferos rezervatai – steigiami įgyvendinti tarptautinę biosferos pokyčių stebėsenos (monitoringo) programą ir atlikti gamtos saugos eksperimentus reprezentaciniuose natūraliuose gamtinių zonų kompleksuose bei juos supančiose teritorijose;

2) biosferos poligonai – steigiami vykdyti nacionalinę ir regioninę aplinkos stebėseną (monitoringą) ypatingą geoekologinę svarbą turinčiose teritorijose.

3. Biosferos rezervatų ir jų zonų ribų planuose išskiriamos šios funkcinio prioriteto zonos: konservacinio (gamtiniai rezervatai ir draustiniai) ir ekologinės apsaugos prioritetų, taip pat eksperimentų, ekosistemų atkūrimo ir šiai teritorijai būdingos ūkinės veiklos zonos. Biosferos poligonuose taip pat gali būti išskirtos įvairios funkcinės paskirties zonos. Biosferos rezervatų ir jų zonų ribų planus tvirtina Vyriausybė, biosferos poligonų – Vyriausybės įgaliota institucija.

15 straipsnis. Veiklos biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijose reglamentavimas

1. Biosferos rezervatų nuostatus tvirtina Vyriausybė, biosferos poligonų – Vyriausybės įgaliota institucija.

2. Aplinkos stebėsenos (monitoringo) darbai biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijose atliekami pagal specialias Vyriausybės įgalios institucijos patvirtintas aplinkos tyrimo programas.

PENKTASIS SKIRSNIS ATKURIAMOSIOS BEI EKOLOGINĖS APSAUGOS PRIORITETO TERITORIJOS. VEIKLOS JOSE REGLAMENTAVIMAS

16 straipsnis. Atkuriamieji ir genetiniai sklypai

1. Atkuriamųjų sklypų steigimo tikslai:

- 1) atkurti veiklos nuskurdintas gamtos išteklių rūšis arba jų kompleksus;
- 2) pagausinti bendrą gamtos išteklių fondą;
- 3) garantuoti atsinaujinančių gamtos išteklių išsaugojimą ir racionalų naudojimą.

2. Atkuriamieji sklypai steigiami valstybinėje žemėje uogynų, grybynų, vaistažolynų, gyvūnijų, durpynų, požeminio vandens ir kitiems atsinaujinantiems ištekliams atkurti ir pagausinti. Jie steigiami gamtos ištekliams atkurti reikalingam laikotarpiui.

3. Genetinių sklypų steigimo tikslas yra išsaugoti veiklai reikalingos genetinės medžiagos išteklius. Šie sklypai steigiami valstybinėje žemėje sėkliniams medynams ir kitų rūšių natūraliems genetiniams ištekliams išlaikyti.

17 straipsnis. Veiklos atkuriamuosiuose ir genetiniuose sklypuose reglamentavimas

1. Atkuriamuosiuose ir genetiniuose sklypuose ribojama veikla, mažinanti gamtos išteklius, taip pat naudingųjų iškasenų eksploatavimas, žemės, miškų, vandenių, kito nekilnojamojo turto naudojimas bei nustatytų naudojimo būdų keitimas. Veiklos ribojimo pobūdį ir mastą nustato šių teritorijų nuostatai.

2. Atkuriamųjų ir genetinių sklypų nuostatus tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija.

18 straipsnis. Ekologinės apsaugos zonos

1. Ekologinės apsaugos zonų nustatymo tikslai:

- 1) užtikrinti bendrąją ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą;
- 2) išsaugoti saugomų bei geoekologiškai svarbių gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų ar objektų (vertybių) aplinką, izoliuoti juos nuo neigiamo veiklos poveikio;
- 3) sumažinti neigiamą ūkinių objektų poveikį žmogui ir aplinkai, taip pat užtikrinti ūkio objektų veiklą.

2. Pagal apsaugos pobūdį ekologinės apsaugos zonos yra:

1) bendrosios ekologinės apsaugos – miestų ir kurortų, pajūrio ir laukų apsaugos, požeminių vandenių (vandenviečių), paviršinio vandens telkinių, agrarinių takoskyrų bei intensyvaus karsto apsaugos zonos;

2) buferinės apsaugos – valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir valstybinių draustinių, paveldo objektų buferinės apsaugos zonos;

3) fizinės apsaugos – paveldo objektų, valstybinio geodezinio pagrindo punktų, elektros linijų, dujotiekių ir naftotiekių, ryšių linijų bei kitų infrastruktūros objektų fizinės apsaugos zonos;

4) vizualinės (regimosios) apsaugos – paveldo objektų, astronomijos observatorijų, aerodromų bei kitų infrastruktūros objektų vizualinės (regimosios) apsaugos zonos; tai plotai, kuriuose aplinkos keitimas gali pakenkti šių objektų aplinkai ar trukdyti juos apžvelgti;

5) sanitarinės apsaugos – gamybinių ir komunalinių objektų, žemės ūkio įmonių bei kitų ūkio ir infrastruktūros objektų sanitarinės apsaugos zonos;

6) rezervuojančios apsaugos – perspektyvių naudingųjų iškasenų plotų apsaugos zonos.

3. Ekologinės apsaugos zonos pagal išsidėstymo pobūdį gali būti nustatomos kaip sklypai, juostos arba žiedai. Bendrosios ekologinės ir buferinės apsaugos zonos gali būti skirstomos į skirtingo apsaugos ir naudojimo režimo pozonius arba jose gali būti išskiriami tokie pazoniai.

4. Ūkio ir infrastruktūros objektų apsaugos zonų rūšių nustatymo tvarką ir jų apsaugos bei naudojimo režimą nustato įstatymai ir kiti teisės aktai, reglamentuojantys šių objektų priežiūrą ir naudojimą.

5. Ekologinės apsaugos zonos ir jų ribos nustatomos Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka parengtuose specialiuosiuose ir bendruosiuose teritorijų planavimo dokumentuose.

19 straipsnis. Buferinės apsaugos zonos ir veiklos jėse reglamentavimas

1. Kad būtų sumažintas neigiamas veiklos poveikis valstybiniams rezervatams, valstybiniams parkams, biosferos rezervatams, paveldo objektams, išsaugota šių teritorijų regimoji aplinka, jiems nustatomos, o valstybiniams draustiniams gali būti nustatomos buferinės apsaugos zonos. Valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose parkuose esančiuose rezervatuose, taip pat draustiniuose esantiems paveldo objektams buferinės apsaugos zonos nenustatomos.

2. Buferinės apsaugos zonos nustatomos tvirtinant saugomų teritorijų specialiojo planavimo dokumentus (ribų planus).

3. Gamtinių rezervatų buferinėse apsaugos zonose draudžiama:

1) įrengti naujus naudingųjų iškasenų karjerus;

2) keisti hidrologinį režimą;

3) naudoti trąšas ir pesticidus ne žemės ūkio naudmenose;

4) kirsti mišką pagrindinio naudojimo plynuoju kirtimu 300 metrų pločio juostoje aplink rezervatą.

4. Paveldo objektų buferinės apsaugos zonose nustatomos skirtingo apsaugos ir naudojimo režimo fizinės ir vizualinės (regimosios) apsaugos pozoniai.

5. Paveldo objektų fizinės apsaugos pozoniuose draudžiama:

1) kasti žemę ir atlikti kitus darbus, galinčius sukelti grunto deformaciją ir vibraciją, arti žemę, perkelti į kitą vietą riedulius, išskyrus atvejus, kai šie darbai susiję su paveldo objektų eksponavimu, naudojimu ar tvarkymu;

2) statyti statinius, nesusijusius su paveldo objektų eksponavimu ar tvarkymu;

3) laikyti aktyvias chemines, degias bei sprogstamąsias medžiagas;

4) statyti užtvankas bei keičiančius vandens lygį hidrotechninius statinius, tiesinti ir gilinti šaltinių ir upių vagas, išskyrus atvejus, kai atkuriami ir tvarkomi kultūros paveldo objektai (nekilnojamosios kultūros vertybės).

6. Paveldo objektų vizualinės (regimosios) apsaugos pozoniuose draudžiami darbai, trukdantys apžvelgti paveldo objektus.

7. Valstybinių parkų, valstybinių rezervatų ir draustinių bei biosferos rezervatų buferinės apsaugos zonose draudžiama statyti statinius, jeigu jie blogina paveldo objektų eksponavimo sąlygas, didina teritorijos vizualią (regimąją) taršą. Valstybinių parkų buferinės apsaugos zonų hidrologinės įtakos dalyse gali būti nustatyti bendrieji ekologinės apsaugos pazoniai.

8. Atskiroms kultūros paveldo objektų (nekilnojamųjų kultūros vertybių) rūšims pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles yra nustatomi fizinės bei regimosios (vizualinės) apsaugos pozonai, kurių tvarkymo režimas nustatomas pagal Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo reikalavimus.

20 straipsnis. Paviršinio vandens telkinių apsaugos zonos ir veiklos jose reglamentavimas

1. Kad į vandens telkinius nepatektų pavojingų medžiagų, vandens telkinių krantai būtų apsaugoti nuo erozijos, būtų užtikrintas vandens telkinių pakrančių ekosistemų stabilumas, saugomas vandens telkinių pakrančių gamtinis kraštovaizdis bei jo estetinės vertybės, sudarytos palankios sąlygos rekreacijai, išskiriamos paviršinio vandens telkinių ekologinės apsaugos zonos. Paviršinio vandens telkinių apsaugos zonos dalyje prie vandens telkinio nustatoma pakrantės apsaugos juosta.

2. Paviršinio vandens telkinių apsaugos zonų ir pakrantės apsaugos juostų nustatymo tvarką tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija, o apsaugos reglamentus – Vyriausybė. Apsaugos reglamentuose nustatomi atstumai nuo vandens telkinio kranto įvairios paskirties statiniams statyti, želdinių tvarkymo reikalavimai.

3. Paviršinio vandens telkinių apsaugos zonose draudžiama:

1) lieti srutas arba skystą mėšlą neįterpiančią į gruntą;
2) įrengti kapines, sąvartynus;
3) statyti pastatus potvynių užliejamose teritorijose (išskyrus jose esančias sodybas) bei vandens telkinių šlaituose, kurių nuolydis didesnis kaip 10 laipsnių;

4) keisti esamą užstatymo liniją, rekonstruojant ar perstatant statinius esamose ir buvusiose sodybose (kai yra išlikę buvusių statinių ir (ar) sodų liekanų arba kai sodybos yra pažymėtos vietovės ar kituose planuose, taip pat nustatant juridinį faktą), išskyrus atvejus, numatytus teritorijų planavimo dokumentuose;

5) statyti vagonėlius paežerėse, paupiuose, miškuose, kitose vietose.

4. Pakrantės apsaugos juostoje draudžiama:

1) tverti tvoras, išskyrus atvejus, kai aptverti numatyta normatyviniuose dokumentuose dėl eksploatavimo saugumo;

2) naudoti trąšas, pesticidus ir kitus chemikalus;

3) dirbti žemę, ardyti velėną, išskyrus kultūrinių pievų atsėjimą, arčiau kaip 2 metrai nuo kranto ganyti gyvulius;

4) statyti autotransporto priemones arčiau kaip 25 metrai nuo vandens telkinio kranto.

5. Pakrantės apsaugos juostoje leidžiama statyti tik hidrotechninius statinius, vandens paėmimo ir išleidimo į vandens telkinius įrenginius, vandenvietes, tiltus, prieplaukas, rekreacinėse zonose – paplūdimių įrangą, jachtų ir valčių elingus, kitus rekreacinius įrenginius, draustinuose – su draustinio steigimo tikslais susijusius statinius.

6. Esamose sodybose už pakrantės apsaugos juostos ribų, teritorijų planavimo dokumentuose numatytose vietose, gali būti statoma tik po vieną ne didesnio kaip 25 kvadratinį metrų bendrojo ploto su priklausiniais ir ne aukštesnę kaip 4 metrų (aukštis skaičiuojamas nuo užstatomo sodybos ploto žemės paviršiaus vidurkio) asmeninio naudojimo pirtį be rūšio. Kitų statinių dydžiai nustatomi apsaugos reglamentuose.

7. Veiklą kitose šio Įstatymo 18 straipsnyje išvardytose ekologinės apsaugos zonose reglamentuoja teisės aktai, pagal kuriuos jos buvo nustatytos.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS GAMTINIS KARKASAS

21 straipsnis. Gamtinio karkaso nustatymo tikslai

Gamtinio karkaso nustatymo tikslai:

1) sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti;

- 2) sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas;
- 3) saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius;
- 4) didinti šalies miškingumą;
- 5) optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos bei technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą.

22 straipsnis. Gamtinio karkaso sudėtis ir nustatymas

1. Gamtinis karkasas jungia įvairias teritorijas: rezervatus, draustinius, valstybinius parkus, atkuriamuosius ir genetinius sklypus, ekologinės apsaugos zonas, taip pat miškų ūkio, gamtines rekreacines ir ekologiškai svarbias agrarines teritorijas.

2. Gamtinį karkasą sudaro:

1) geoekologinės takoskyros – teritorijų juostos, jungiančios ypatingą ekologinę svarbą bei jautrumą pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, priekrantes, požeminių vandenų intensyvaus maitinimo ir karsto paplitimo plotus. Jos skiria stambias gamtines ekosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą;

2) geosistemų vidinio stabilizavimo arealai ir ašys – teritorijos, galinčios pakeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai ir grupės, natūralios pievos, pelkės bei kiti vertingi stambiųjų geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemoms;

3) migraciniai koridoriai – slėniai, raguvynai bei dubakloniai, kitos teritorijos, kuriomis vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija.

3. Pagal svarbą gali būti skiriamos europinės, nacionalinės, regioninės ir vietinės reikšmės gamtinio karkaso dalys.

4 dalies redakcija iki 2010 m. gruodžio 1 d.:

4. Biologinės įvairovės apsaugai gamtinio karkaso teritorijose gali būti išskiriamas ekologinis tinklas, jungiantis didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius. Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išskiriamas Europos ekologinis tinklas „Natura 2000“, apimantis buveinių ir paukščių apsaugai svarbias teritorijas.

4 dalies redakcija nuo 2010 m. gruodžio 1 d.:

4. Biologinės įvairovės apsaugai gamtinio karkaso teritorijose gali būti išskiriamas ekologinis tinklas, jungiantis didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius. Išskiriant gamtinį karkasą, atsižvelgiama į būtinybę užtikrinti „Natura 2000“ tinklo ekologinį vientisumą, sukuriant ar išsaugant kraštovaizdžio elementus, kurie būtų svarbūs laukinei faunai ir florai. Prie tokių svarbių kraštovaizdžio elementų priskiriami tie, kurie dėl savo linijinės ar tęstinės struktūros ar dėl savo jungiamosios funkcijos yra būtini laukinių rūšių migracijai, plitimui ir genetiniams mainams.

5. Gamtinis karkasas ir į jo sudėtį įeinantys ekologiniai tinklai nustatomi tvirtinant bendrojo arba specialiojo teritorijų planavimo dokumentus. Patvirtintomis gamtinio karkaso bei ekologinių tinklų ribomis ir teisės aktų nustatytais veiklos apribojimais privaloma vadovautis rengiant miškotvarkos ir žemėtvarkos projektus, kitus specialiuosius ir detaliuosius planus.

6. Gamtiniame karkase (įskaitant Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijas) esančiuose rezervatuose, draustiniuose, valstybiniuose parkuose, biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijose, ekologinės apsaugos zonose, atkuriamuosiuose ir genetiniuose sklypuose veiklos apribojimus nustato šis Įstatymas, gamtinio karkaso nuostatai, kiti šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodyti veiklą saugomose teritorijose reglamentuojantys dokumentai. Gamtinio karkaso rekreacinės, miškų ūkio ir agrarinės paskirties teritorijose draudžiama statyti pramonės įmones, kurioms reikalingi taršos integruotos prevencijos ir kontrolės

leidimai, ir gyvenamuosius kvartalus. Leidžiama tokia veikla, kuri užtikrina kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir ekosistemų stabilumą, atkuria pažeistas ekosistemas, yra vykdoma pagal teritorijų planavimo dokumentus.

7. Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti turėti neigiamą poveikį saugomoms natūralioms buveinėms, rūšių buveinėms ir saugomoms augalų bei gyvūnų rūšims. Leidžiama tokia veikla, kuri užtikrina tinkamą buveinių ir rūšių būklę. Veikla turi būti vykdoma atsižvelgiant į konkrečius buveinių tipus ar rūšis ir remiantis teritorijų planavimo dokumentais ir (ar) gamtotvarkos planais.

7 dalis netenka galios nuo 2010 m. gruodžio 1 d.

Straipsnio pakeitimai:

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, Žin., 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

SEPTINTASIS SKIRSNIS

SAUGOMŲ TERITORIJŲ STEIGIMAS, APSKAITA, APSAUGA IR TVARKYMAS

23 straipsnis. Saugomų teritorijų steigimas ir ribų nustatymas

1. Valstybinius rezervatus bei valstybinius parkus steigia ir jų statusą keičia, valstybinių rezervatų ir nacionalinių parkų ribas nustato ir keičia Seimas Vyriausybės teikimu. Steigiant regioninius parkus, Seimui pateikiami regioninių parkų ribų planų projektai.

2. Rezervatines apyrbes, valstybinius draustinius, biosferos rezervatus steigia ir šių saugomų teritorijų tipus keičia, jų ribas nustato ir keičia, taip pat regioninių parkų ribas nustato ir keičia Vyriausybė savo įgaliotos institucijos teikimu.

3. Gamtos paveldo objektus (saugomus gamtinio kraštovaizdžio objektus) saugomais skelbia Vyriausybės įgaliota institucija. Jų teritorijos nustatomos skelbiant juos saugomais ir tvirtinant jų ribų planus.

4. Kultūros paveldo objektai (nekilnojamosios kultūros vertybės) skelbiami saugomais ir jų teritorijos nustatomos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.

5. Biosferos poligonus, atkuriamuosius ir genetinius sklypus bei ekologinės apsaugos zonas nustato Vyriausybės įgaliotos institucijos. Jų veiksmus nustatant ekologinės apsaugos zonas koordinuoja Aplinkos ministerija.

6. Savivaldybių tarybos Vyriausybės nustatyta tvarka gali steigti savivaldybių draustinius, skelbti savivaldybių paveldo objektus.

7. Nevalstybinės organizacijos, fiziniai ar juridiniai asmenys Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka gali inicijuoti draustinių ir rezervatų įsteigimą, paveldo objektų paskelbimą bei įstatymų nustatyta tvarka organizuoti saugomų teritorijų, esančių jiems priklausančioje ar jų naudojamoje žemėje, tvarkymą.

8. Saugomų teritorijų steigimo kriterijus nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

9. Pasiūlymai steigti rezervatus, valstybinius parkus, valstybinius draustinius ir biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijas turi atitikti nustatytus kriterijus, būti pagrįsti moksliniais tyrimais, kurių pagrindu parengiamas saugomos teritorijos ribų planas, kiti specialiojo planavimo dokumentai.

10. Prieš steigiant rezervatus, valstybinius parkus, valstybinius draustinius ir biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijas, įvertinami visuomenės poreikiai, atliekamas ekonominis vertinimas, numatomos reikalingos nutraukti veiklos (jeigu tai būtina) kompensavimo, žemės išpirkimo, pažeistų teritorijų atkūrimo išlaidos bei saugomos teritorijos steigimo ir išlaikymo finansavimo šaltiniai. Jei apsaugos negali užtikrinti teisės aktai ar tipiniai reglamentai, steigiamo rezervato, valstybinio parko, draustinio ir biosferos monitoringo teritorijos ribų plane gali būti nurodyti papildomi reglamentai, nustatantys galimas arba ribojamas (draudžiamas) veiklos rūšis, statinių tipus, aukštį bei medžiagas, užstatymo tankumą, linijas ar vietas.

11. Vietovės saugomoms teritorijoms steigti gali būti rezervuojamos, paveldo objektų sąrašai sudaromi pagal parengtus teritorijų planavimo dokumentus (šalies, apskričių,

savivaldybių bendruosius planus, saugomų teritorijų tinklų schemas ir kt.), taip pat remiantis mokslinių tyrimų nustatytais gamtinių ir kultūrinių kompleksų bei objektų (vertybių) vertės požymiais Vyriausybės nustatyta tvarka atlikus ekonominį vertinimą. Laikinais reglamentais jose gali būti apribojama arba uždraudžiama veikla, galinti sumenkinti nustatytus vertės požymius, kol bus išspręstas saugomų teritorijų įsteigimo ar paveldo objektų paskelbimo klausimas.

12. Apie saugomų teritorijų steigimą ir su tuo susijusius veiklos apribojimus žemės savininkai, valdytojai ir naudotojai Teritorijų planavimo įstatyme nustatyta teritorijų planavimo dokumentų derinimo ir svarstymo su visuomene tvarka informuojami rengiant šių teritorijų ribų planus. Saugomų teritorijų ribų planų rengimo tvarką pagal Teritorijų planavimo įstatymą nustato Vyriausybės įgaliota institucija.

13. Kai nustatytiems gamtos ar kultūros paveldo teritoriniams kompleksams ir objektams (vertybėms) gresia išnykimas, sunaikinimas arba vertės praradimas, valstybinius rezervatus ir valstybinius parkus steigia Seimas, valstybinius draustinius, biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijas steigia, paveldo objektus skelbia saugomais Vyriausybė savo nustatyta tvarka.

Straipsnio redakcija iki 2010 m. gruodžio 1 d.:

24 straipsnis. Saugomų teritorijų įrašymas į tarptautinius saugomų teritorijų sąrašus ir veiklos jose reglamentavimas

1. Lietuvos Respublikos saugomoms teritorijoms arba jų dalims, kuriose yra tarptautinės svarbos kraštovaizdžio kompleksų, buveinių, retų bei nykstančių augalų ir gyvūnų rūšių ar jų bendrijų bei populiacijų, taip pat gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių), gali būti suteiktas tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusas ir (ar) jos gali būti įrašytos į tarptautinius saugomų teritorijų sąrašus. Saugomas teritorijas įrašyti į šiuos sąrašus teikia Vyriausybės įgaliota institucija, jeigu tarptautinėse sutartyse nenustatyta kitaip.

2. Vyriausybė savo įgalios institucijos teikimu nustato ribas ir patvirtina saugomų teritorijų arba jų dalių, atitinkančių tarptautinių dokumentų nustatytus reikalavimus, sąrašą. Jei Lietuvos Respublikos teritorijos remiantis moksliniais tyrimais gali būti priskiriamos Europos Bendrijos svarbos teritorijoms, bet šiuo metu nėra saugomos, šio Įstatymo nustatyta tvarka joms suteikiamas atitinkamos saugomos teritorijos statusas (įsteigiama saugoma teritorija), taip pat Europos Bendrijos svarbos saugomos teritorijos statusas.

3. Saugomoms teritorijoms, turinčioms tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusą ir (ar) įrašytoms į tarptautinės reikšmės saugomų teritorijų sąrašus, taikomi tarptautinėse konvencijose, sutartyse nustatyti reikalavimai. Į tarptautinius saugomų teritorijų sąrašus patenkančių teritorijų apsaugos ypatumus taip pat reglamentuoja Vyriausybė.

4. Europos Bendrijos svarbos buveinių ir paukščių apsaugai svarbios teritorijos parenkamos remiantis moksliniais buveinių tipų ir saugomų laukinių gyvūnų ir augalų rūšių populiacijų tyrimais. Kriterijus, pagal kuriuos vietovės parenkamos buveinių ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms steigti, nustato Vyriausybės įgaliota institucija.

5. Buveinių apsaugai svarbių teritorijų apsaugos režimas nustatomas subalansuotomis priemonėmis: išsaugojimo (konservacinėmis), prevencinėmis priemonėmis, teritorijų planavimo dokumentų bei planų sprendiniais, taip pat vertinimo priemonėmis, nustatančiomis projektų poveikį buveinių apsaugai svarbioms teritorijoms. Europos Bendrijos svarbos buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų tvarkymo ypatumus nustato Vyriausybės patvirtinti Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai.

6. Paukščių apsaugai svarbiose teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti pakenkti saugomoms paukščių rūšims, jų buveinėms, perėjimo, mitybos, šėrimosi, poilsio ir migracijų susitelkimo vietose. Jose statyti bei rekonstruoti statinius, tiesti ir rekonstruoti kelius, vamzdynus, elektros tiekimo ir ryšių linijas bei įgyvendinti kitus planus ir projektus, galinčius turėti poveikį paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms, galima tik šiame Įstatyme nustatyta tvarka įvertinus jų poveikį paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms ir teisės aktų nustatyta tvarka gavus leidimą.

7. Jei buveinių ar paukščių apsaugai svarbioje teritorijoje nustatytas saugomų teritorijų režimas neužtikrina tinkamos saugomų buveinių ir rūšių būklės, teisės aktais, saugomų teritorijų tvarkymo planais ir projektais arba apsaugos sutartimis su žemės, miškų ar vandens telkinių savininkais ir valdytojais nustatomos papildomos išsaugojimo (konservacinės) priemonės.

8. Projektai, kurie nėra tiesiogiai susiję su Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijų tvarkymu, bet gali turėti neigiamą poveikį natūralioms buveinėms ir saugomoms augalų ir gyvūnų rūšims, turi būti įvertinti Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nustatyta tvarka. Veiklos planų ir projektų, kurių poveikio saugomoms teritorijoms vertinimo Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas nenumato, poveikis buveinių ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms vertinamas Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Vyriausybės įgaliotos institucijos gali pritarti projektams tik nustačiusios, kad jie neturės neigiamos įtakos Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms ir, jei reikia, išsiaiškinusios visuomenės nuomonę. Jeigu projektų įgyvendinimas susijęs su socialiniais ar ekonominiais visuomenės interesais, o alternatyvių sprendimų nėra, privaloma taikyti kompensacines priemones, būtinas bendram Europos ekologinio tinklo vientisumui bei natūralioms buveinėms ir saugomų augalų bei gyvūnų rūšių būklei apsaugoti.

9. Informacija apie kiekvieną Europos Bendrijos svarbos teritoriją (teritorijos žemėlapis, jos pavadinimas, ribos, plotas ir kt.) teikiama Europos Komisijai Vyriausybės nustatyta tvarka. Kartu su sąrašais Europos Komisijai pateikiami skaičiavimai, kiek reikia lėšų tokioms teritorijoms tvarkyti.

Straipsnio redakcija nuo 2010 m. gruodžio 1 d.:

24 straipsnis. Saugomų teritorijų įrašymas į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus ir veiklos jose reglamentavimas

1. Lietuvos Respublikos saugomoms teritorijoms arba jų dalims, kuriose yra tarptautinės svarbos kraštovaizdžio kompleksų, buveinių, retų bei nykstančių augalų ir gyvūnų rūšių ar jų bendrijų bei populiacijų, taip pat gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių), gali būti suteiktas tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusas ir (ar) jos gali būti įrašytos į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus. Pasiūlymus saugomas teritorijas, išskyrus kultūrinius draustinius, kultūrinius rezervatus ir istorinius nacionalinius ir istorinius regioninius parkus, įrašyti į šiuos sąrašus teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija, jeigu tarptautinėse sutartyse nenustatyta kitaip. Kultūriniai draustiniai, kultūriniai rezervatai, istoriniai nacionaliniai ir istoriniai regioniniai parkai į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus įrašomi Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.

2. Saugomoms teritorijoms, turinčioms tarptautinės svarbos saugomos teritorijos statusą ir (ar) įrašytoms į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus, taikomi tarptautinėse konvencijose, sutartyse nustatyti reikalavimai. Į tarptautinės svarbos saugomų teritorijų sąrašus patenkančių teritorijų apsaugos ypatumus taip pat reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Straipsnio pakeitimai:

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, *Žin.*, 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

Įstatymas papildomas 24¹ straipsniu nuo 2010 m. gruodžio 1 d.:

24¹ straipsnis. „Natura 2000“ tinklo sudarymas ir „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsauga

1. Buveinių apsaugai svarbios teritorijos nustatomos vietovėse, kuriose yra Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai ir Europos bendrijos svarbos rūšių buveinės. Teritorijos atrenkamos šio straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka atsižvelgiant į tai, kokią Lietuvos Respublikos teritorijos dalį užima Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai ir rūšių, kurioms išsaugoti reikia nustatyti buveinių apsaugai svarbias teritorijas, buveinės.

2. Kiekiu ir dydžiu tinkamiausios paukščių apsaugai svarbios teritorijos nustatomos vadovaujantis moksliniais tyrimais ir atsižvelgiant į laukinių paukščių apsaugos poreikį

geografiniame jūros ir sausumos plote, apimančiame europinę teritoriją valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis. Nustatant jas, siekiama šių tikslų:

1) kad savo areale išliktų ir veistų tokios į Europos bendrijos svarbos paukščių rūšių sąrašą įrašytos paukščių rūšys: kurioms gresia pavojus išnykti; kurioms gali pakenkti tam tikri jų buveinių pokyčiai; kurios laikomos retomis dėl jų mažų populiacijų ar riboto arealo; kurioms dėl specifinio jų buveinių pobūdžio reikia išskirtinio dėmesio. Vertinant visada remiamasi laukinių paukščių rūšių populiacijų gausumo tendencijomis ir pokyčiais;

2) kad būtų išsaugotos nuolatos aptinkamų migruojančių laukinių paukščių rūšių, neįrašytų į Europos bendrijos svarbos paukščių rūšių sąrašą, veisimosi, šėrimosi, žiemojimo ir poilsio teritorijos, esančios jų migracijos kelyje, kreipiant išskirtinį dėmesį šlapžemių, ypač tarptautinės svarbos, apsaugai.

3. Vietovių, kuriose nustatomos paukščių apsaugai svarbios arba buveinių apsaugai svarbios teritorijos, atrankos kriterijus tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija. Tvirtinant buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, nustatoma, kurie Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai, augalų ir gyvūnų rūšys yra prioritetiniai natūralių buveinių tipai, prioritetinės augalų ir gyvūnų rūšys.

4. Vientisam buveinių apsaugai svarbių teritorijų ekologiniam tinklui sukurti Vyriausybės įgaliota institucija:

1) organizuoja mokslinius tyrimus, kad vadovaujantis buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijais būtų atrinktos juos atitinkančios vietovės, ir patvirtina jų sąrašą, nurodydama, kokie Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai, augalų ir gyvūnų rūšys aptinkami tose vietovėse. Dideliuose arealuose paplitusių gyvūnų rūšių atveju tokios vietovės atitinka šių rūšių natūralaus arealo vietas, kuriose yra jų gyvenimui ir veisimuisi svarbūs fiziniai ar biologiniai veiksniai. Dideliuose arealuose paplitusių vandens gyvūnų rūšių atveju tokios vietovės siūlomos tik ten, kur yra aiškiai išskiriamas plotas, kuriame yra jų gyvenimui ir veisimuisi būtinų fizinių ir biologinių veiksnių;

2) vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą pateikia svarstyti Europos Komisijai, kad būtų sudarytas ir patvirtintas atitinkamo biogeografinio regiono Europos bendrijos svarbos teritorijų sąrašas. Apie kiekvieną teritoriją Europos Komisijai pateikiama informacija (teritorijos žemėlapis, jos pavadinimas, padėtis, plotas ir duomenys, gauti taikant buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus) pagal Europos Komisijos nustatytą formą. Kartu su sąrašu pateikiami skaičiavimai, koks turi būti Europos bendrijos finansavimas, kad Lietuvos Respublika galėtų nustatyti ir įgyvendinti būtinas apsaugos priemones teritorijose, kuriose yra aptinkami prioritetiniai natūralių buveinių tipai ir (arba) prioritetinės augalų ir gyvūnų rūšys;

3) prireikus siūlo Europos Komisijai keisti pateiktą vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą, atsižvelgiant į Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių ar augalų ir gyvūnų rūšių mokslinių tyrimų ir jų apsaugos būklės stebėsenos rezultatus, taip pat siūlo panaikinti buveinių apsaugai svarbią teritoriją, jeigu atliekant stebėseną nustatyti natūralūs pokyčiai teikia tam pagrindo;

4) konsultuojasi su Europos Komisija, kad būtų galima palyginti Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos naudojamus mokslinių tyrimų duomenis tais atvejais, kai Europos Komisija nustato, kad vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąraše nenurodyta vietovė, kurioje aptinkamas prioritetinis natūralių buveinių tipas ar prioritetinė augalų ir gyvūnų rūšis, pagal Europos Komisijos turimą mokslinę informaciją svarbi to prioritetinio natūralių buveinių tipo palaikymui arba prioritetinės augalų ar gyvūnų rūšies išlikimui;

5) organizuoja, kad kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per 6 metus po to, kai pasiūlytą vietovę Europos Komisija patvirtina Europos bendrijos svarbos teritorija, joje būtų nustatyta buveinių apsaugai svarbi teritorija pagal šio straipsnio 5 dalies reikalavimus.

5. Buveinių ir paukščių apsaugai svarbias teritorijas nustato Vyriausybės įgaliota institucija pagal Vyriausybės nustatytą tvarką. Tokios teritorijos nustatomos patvirtinant jų sąrašą, ribas ir nurodant apsaugos prioritetus, atsižvelgiant į teritorijos svarbą palaikant ar atkuriant Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų arba Europos bendrijos svarbos rūšių palankią apsaugos būklę ir užtikrinant „Natura 2000“ tinklo vientisumą, taip pat

atsižvelgiant į toms vietovėms gresiantį degradavimą ar sunaikinimą. Sprendimas dėl buveinių ir paukščių apsaugai svarbios teritorijos nustatymo Europos bendrijos svarbos teritorijoje arba vietovėje, atitinkančioje paukščių apsaugai svarbios teritorijos atrankos kriterijus, gali būti priimtas, jeigu yra bent viena iš šių sąlygų:

1) vietovė yra Lietuvos Respublikos saugomoje teritorijoje;

2) vietovė arba jos dalis nepatenka į Lietuvos Respublikos saugomą teritoriją, tačiau Vyriausybės įgaliota institucija, išanalizavusi vietovėje veiklą reglamentuojančius dokumentus, nustatė, kad reikiamą apsaugą garantuoja vietovei taikomos įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatos, teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai, su privačios žemės savininkais ar valstybinės žemės valdytojais sudarytos apsaugos sutartys.

6. Jeigu šio straipsnio 5 dalyje nurodytų sąlygų nėra, buveinių ar paukščių apsaugai svarbi teritorija atitinkamoje vietovėje nustatoma tik šio Įstatymo 23 straipsnio nustatyta tvarka įsteigus joje Lietuvos Respublikos saugomą teritoriją (parenkant geriausiai atitinkančią saugotinų objektų apsaugos ir tvarkymo poreikius saugomos teritorijos rūšį) arba pakeitus greta esančios Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos ribas, arba papildžius reikiamus teritorijų planavimo dokumentus apsaugą numatančiais sprendimais, arba sudarius apsaugos sutartis su privačios žemės savininkais ar valstybinės žemės valdytojais. Reikiamos apsaugos vietovei suteikimo veiksmai numatomi ir įgyvendinami pagal Vyriausybės įgalios institucijos patvirtintą ir paskelbtą vietovės gamtotvarkos planą.

7. Vyriausybės įgaliota institucija apie nustatytas paukščių apsaugai svarbias teritorijas reikiamą informaciją pateikia Europos Komisijai pagal šios nustatytą formą, kad Europos Komisija galėtų imtis atitinkamų iniciatyvų bendradarbiavimui užtikrinti, kuris būtinas, kad paukščių apsaugai svarbios teritorijos sudarytų nuoseklią visumą, atitinkančią laukinių paukščių rūšių apsaugos reikalavimus europinėje teritorijoje valstybių narių, kurioms taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis.

8. Vyriausybės įgalios institucijos organizuoja, kad būtų nustatytos būtinos apsaugos priemonės buveinių apsaugai svarbioms teritorijoms, ir prireikus įgyvendina atitinkamus tvarkymo dokumentus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar įtrauktus į kitus plėtros planus, ir užtikrina, kad atitinkamais įstatymais, administracinėmis priemonėmis arba su privačios žemės savininkais ir valstybinės žemės valdytojais sudaromomis apsaugos sutartimis būtų nustatytos apsaugos priemonės, atitinkančios teritorijose esančių Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių tipų, augalų ir gyvūnų rūšių ekologinius reikalavimus.

9. Vyriausybės įgalios institucijos imasi priemonių, kad buveinių apsaugai svarbiose teritorijose būtų išvengta natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo ir rūšių, kurių apsaugai buvo nustatytos buveinių apsaugai svarbios teritorijos, trikdymo, jei toks trikdymas galėtų būti reikšmingas, norint palaikyti ar atkurti palankią Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklę.

10. Planai ir projektai, neskirti arba nebūtinai buveinių apsaugai svarbios teritorijos tvarkymui, bet galintys ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais ar projektais, turi būti tinkamai vertinami dėl galimo poveikio teritorijai Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme ar Vyriausybės tvirtinamame Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše nustatyta tvarka, atsižvelgiant į teritorijos gamtosauginius tikslus. Atsižvelgdamos į poveikio teritorijai vertinimą ir šio straipsnio 11 dalies nuostatas, valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos gali pritarti planui ar projektui tik įsitikinusios, kad planas ar projektas neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo, ir prireikus išsiaiškinusios visuomenės nuomonę.

11. Jeigu šio straipsnio 10 dalyje nurodytas planas ar projektas, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių svarbesnio visuomenės intereso priežasčių, tarp jų socialinio ir ekonominio pobūdžio, įgyvendinamos visos kompensacinės priemonės, kad bendras „Natura 2000“ tinklo vientisumas būtų išsaugotas. Apie nustatytas kompensacines priemones informuojama Europos Komisija. Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetinis natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetinė augalų ar gyvūnų rūšis, vieninteliai galimi pateikti motyvai yra susiję su žmonių sveikata ar viešuoju saugumu arba su svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis.

Dėl galimybės pritaikyti motyvus, susijusius su kitomis, negu nurodyta, įpareigojančiomis svarbesnio visuomenės intereso priežastimis, būtina kreiptis į Europos Komisiją jos nuomonės tokiu klausimu. Kompensacinių priemonių bendram „Natura 2000“ tinklo vientisumui išsaugoti taikymo tvarką ir informacijos apie patvirtintas kompensacines priemones teikimo Europos Komisijai ir kreipimosi į Europos Komisiją dėl jos nuomonės tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija.

12. Buveinių apsaugai svarbiose teritorijose, kuriose atidėtas nuo Europos bendrijos bendrojo finansavimo priklausomų apsaugos priemonių, nurodytų šio straipsnio 8 dalyje, vykdymas, draudžiama imtis priemonių, galinčių pabloginti šių teritorijų būklę.

13. Šio straipsnio 9, 10 ir 11 dalyse nustatyti apsaugos reikalavimai vietovėms pradedami taikyti, kai jas Vyriausybės įgaliota institucija įrašo į vietovių, atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašą. Šio straipsnio 4 dalies 4 punkte nurodytu atveju, kai Vyriausybės įgaliota institucija konsultuojasi su Europos Komisija, kol bus priimtas sprendimas dėl vietovės priskyrimo Europos bendrijos svarbos teritorijoms, teritorijai taikomi šio straipsnio 9 dalyje numatyti apsaugos reikalavimai.

14. Šio straipsnio 9, 10 ir 11 dalyse nustatyti apsaugos reikalavimai taikomi ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms. Laukinių paukščių rūšių buveines teršti ar pažeisti draudžiama ir už paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų.

15. Šio straipsnio 5 dalyje nurodytų sprendimų priėmimo ir 8 ir 9 dalyse nustatytų apsaugos reikalavimų įgyvendinimo tvarką nustato Vyriausybės patvirtinti Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai.

16. „Natura 2000“ tinklo teritorijose ir už jų ribų stebima laukinių paukščių, Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių, augalų ir gyvūnų rūšių apsaugos būklė, intensyviau stebint prioritetinius natūralių buveinių tipus, prioritetines augalų ir gyvūnų rūšis. Stebėjimai organizuojami Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo nustatyta tvarka.

Įstatymas papildytas straipsniu:

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, Žin., 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

25 straipsnis. Saugomų teritorijų valstybės kadastras

1. Saugomų teritorijų apsaugai ir racionaliam tvarkymui organizuoti yra steigiamas Saugomų teritorijų valstybės kadastras (duomenų sistema), kuriame registruojamos saugomos teritorijos, išskyrus kultūros paveldo objektus, kiti duomenys, reikalingi saugomų teritorijų apsaugai ir tvarkymui organizuoti.

2. Saugomų teritorijų valstybės kadastro vadovaujančios tvarkymo įstaigos funkcijas atlieka Vyriausybės įgaliota institucija. Jo duomenų registravimo bei naudojimo tvarką ir apsaugą nustato Vyriausybė.

3. Savivaldybių tarybų įsteigtos saugomos teritorijos (draustiniai, paveldo objektai) pagal atskirus sąrašus registruojamos Saugomų teritorijų valstybės kadastre.

26 straipsnis. Saugomų teritorijų ribų žymėjimas

1. Saugomų teritorijų ir jų apsaugos zonų ribos Vyriausybės įgaliotų institucijų teikimu žymimos Žemės kadastro žemėlapiuose, taip pat teritorijų planavimo dokumentuose.

2. Saugomų teritorijų žymėjimo vietovėje tvarką nustato Vyriausybės įgalios institucijos.

27 straipsnis. Saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimas

1. Valstybės saugomų teritorijų politikos kryptis nustato Seimas.

2. Vyriausybė formuoja saugomų teritorijų strategiją, nustato apsaugos ir tvarkymo reikalavimus ir suteikia įgaliojimus institucijoms, atsakingoms už gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugą.

3. Vyriausybės įgalios institucijos, atlikdamos saugomų teritorijų valstybinio valdymo funkcijas:

1) organizuoja saugomų teritorijų strategijos bei saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo programų rengimą;

2) rengia teisės aktų saugomų teritorijų klausimais projektus;

3) organizuoja su saugomomis teritorijomis susijusį tarptautinį bendradarbiavimą;

4) atlieka kitas savo nuostatuose numatytas funkcijas.

4. Valstybės įsteigtų saugomų teritorijų, išskyrus kultūrinius rezervatus, kultūrinius draustinius, istorinius nacionalinius parkus bei kultūros paveldo objektus, apsaugą ir tvarkymą organizuoja biudžetinė įstaiga – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Ją steigia Aplinkos ministerija.

5. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos atlieka šias funkcijas:

1) rengia saugomų teritorijų tvarkymo tikslines programas, koordinuoja ir kontroliuoja jų įgyvendinimą;

2) rengia iš biudžeto finansuojamų saugomų teritorijų programų projektus ir teikia juos Finansų ministerijai;

3) atlieka ekonominį vertinimą, numato reikalingos nutraukti veiklos (jeigu tai būtina) kompensavimo, žemės išpirkimo, pažeistų teritorijų atkūrimo išlaidas bei lėšų, reikalingų saugomai teritorijai steigti bei išlaikyti, finansavimo šaltinius arba organizuoja išvardytus darbus;

4) organizuoja sąlygų teritorijų planavimo dokumentams rengti išdavimą bei saugomų teritorijų planavimo dokumentų rengimą ir jų sprendinių įgyvendinimą;

5) steigia valstybinių rezervatų, valstybinių parkų bei biosferos rezervatų direkcijas (biudžetines įstaigas), kontroliuoja jų veiklą užtikrinant nustatyto apsaugos ir naudojimo režimo laikymąsi bei aplinkosaugos tikslinių programų įgyvendinimą;

6) metodiškai vadovauja kitų Vyriausybės įgaliotų institucijų arba savivaldybių tarybų įsteigtoms saugomų teritorijų direkcijoms;

7) informuoja žemės savininkus, valdytojus ir naudotojus apie steigiamas saugomas teritorijas, skelbiamus saugomais gamtos paveldo objektus;

8) koordinuoja stebėsenos (monitoringo) programų saugomose teritorijose rengimą ir vykdymą, tvarko saugomų teritorijų ir gamtos paveldo objektų apskaitą, registruoja saugomas teritorijas, išskyrus kultūros paveldo objektus, tvarkydama Saugomų teritorijų valstybės kadastrą, kaupia ir sistemina kitus duomenis apie saugomas teritorijas;

9) nustatyta tvarka dalyvauja statinių ir įrenginių saugomose teritorijose bei žemės skyrimo projektu, taip pat teritorijų planavimo dokumentų nagrinėjimo bei derinimo procese;

10) koordinuoja saugomų teritorijų specialistų rengimą bei jų kvalifikacijos kėlimą;

11) informuoja visuomenę saugomų teritorijų būklės ir tvarkymo klausimais;

12) atlieka kitas savo nuostatuose numatytas funkcijas.

6. Kultūrinių rezervatų ir istorinių nacionalinių parkų direkcijas steigia, šių rezervatų ir parkų bei kultūrinių draustinių ir kultūros paveldo objektų apsaugą bei tvarkymą organizuoja Kultūros ministerija.

7. Regioninių parkų direkcijas taip pat gali steigti savivaldybių tarybos.

8. Veiklą valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose organizuoja valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkcijos – biudžetinės įstaigos. Jos atsako už kraštovaizdžio kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugą, organizuoja nuolatinę jų priežiūrą ir tvarkymą, skatina pažintinį turizmą, racionalų gamtos išteklių naudojimą, pagal kompetenciją kontroliuoja, kad fizinių ir juridinių asmenų veikla teritorijoje atitiktų nustatytą saugomos teritorijos apsaugos ir naudojimo tvarką, turi kitas direkcijos nuostatų nustatytas teises ir pareigas.

9. Veiklą valstybiniuose parkuose gali organizuoti bei vykdyti valstybinių parkų direkcijos ir jungtinės tarybos, koordinuojančios santykius tarp valstybinių parkų direkcijų ir savivaldybių institucijų. Jungtinių tarybų nariai yra valstybinių parkų direktoriai bei jų pavaduotojai, skiriami Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, taip pat savivaldybių merai ir (ar) merų pavaduotojai jų sutikimu arba kiti savivaldybės tarybos skiriami savivaldybės atstovai.

10. Prie valstybinių rezervatų direkcijų gali būti sudaromos tarybos moksliniams tyrimams, stebėjimams ir muziejiniam darbui koordinuoti. Prie valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkcijų gali būti sudaromos mokslinės konsultacinės tarybos, atstovaujamos

kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir kultūros paveldo apsaugos, rekreacijos organizavimo bei socialinės ir ekonominės srities ekspertų.

11. Valstybinių draustinių ir paveldo objektų priežiūrą vykdo Vyriausybės įgaliotos institucijos, savivaldybių įsteigtų saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą organizuoja savivaldybių merai.

12. Atkuriamųjų ir genetinių sklypų bei ekologinės apsaugos zonų priežiūrą vykdo institucijos, atsakingos už šių zonų nustatymą. Jų veiksmus vykdant atkuriamųjų ir genetinių sklypų bei ekologinės apsaugos zonų priežiūrą koordinuoja Vyriausybės įgaliota institucija.

28 straipsnis. Saugomų teritorijų planavimas

1. Saugomos teritorijos tvarkomos ir veikla jose plėtojama pagal bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo bei strateginio planavimo dokumentus ir jais nustatomus reglamentus, parengtus vadovaujantis Teritorijų planavimo bei Statybos įstatymų nuostatomis.

2. Skiriami šie saugomų teritorijų specialiųjų planų tipai:

1) saugomų teritorijų tinklų schemos – rengiamos saugomų teritorijų sistemos arba jos dalių plėtros bendrajai strategijai nustatyti;

2) gamtinio karkaso ir (ar) ekologinio tinklo formavimo schemos – rengiamos kraštovaizdžio ekologinio stabilumo ir biologinės įvairovės išsaugojimo bendrajai teritorinei sistemai nustatyti bei plėtoti;

3) ekologinės apsaugos zonų tinklų schemos – rengiamos regioninę svarbą turinčių ekologinės apsaugos (apsauginčių) teritorijų plėtrai reguliuoti;

4) saugomų teritorijų ir jų zonų ribų planai – rengiami steigiant naujus valstybinius rezervatus, valstybinius parkus, draustinius, biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijas arba keičiant jų ribas bei nustatant funkcinio prioriteto (konservacinio, rekreacinio, ekologinės apsaugos ir kt.) zonų ribas;

5) saugomų teritorijų tvarkymo planai (planavimo schemos) – rengiami saugomų teritorijų naudojimą ir apsaugą reguliuojančioms kraštovaizdžio tvarkymo zonoms bei jų reglamentams, gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugos ir tvarkymo kryptims bei priemonėms, taip pat kraštovaizdžio formavimo, rekreacinės infrastruktūros kūrimo bei kitoms tvarkymo priemonėms nustatyti;

6) saugomų teritorijų gamtotvarkos ir (ar) paveldotvarkos projektai – rengiami konkrečių tvarkymo priemonių sistemai saugomose teritorijose arba jų dalyse nustatyti.

3. Rengiami šie saugomų teritorijų strateginio planavimo dokumentai: gamtotvarkos ir (ar) paveldotvarkos planai, įvairios tikslinės programos, veiksmų planai, biosferos rezervatų ir poligonų stebėsenos (monitoringo) programos.

4. Saugomų teritorijų teritorinio planavimo dokumentai rengiami pagal Vyriausybės įgaliotos institucijos patvirtintas šių dokumentų rengimo taisykles ir (ar) metodiką. Taisyklės nustato saugomų teritorijų planavimo dokumentų struktūrą, jų rengimą, tvirtinimą bei galiojimą. Sudėtinės saugomų teritorijų specialiojo planavimo proceso dalys yra:

1) pagrindžiamoji – apima apsaugos ir naudojimo problemų analizę, anksčiau parengtų teritorijų planavimo dokumentų, projektų rezultatų bei apsaugos plėtros poreikio ir galimybių vertinimą;

2) projektinė – apima sprendinių parengimą saugomų teritorijų plėtros politikos (schemos), apsaugos ir naudojimo koncepcijų bei reglamentų (planai) ir tvarkymo priemonių sistemos (projektai) klausimais;

3) baigiamoji – apima planavimo dokumentų sprendinių pasekmių numatymą, svarstymą, derinimą bei tvirtinimą.

5. Saugomų teritorijų tvarkymo planai (planavimo schemos) rengiami naudojantis Vyriausybės patvirtintais tipiniais apsaugos reglamentais.

6. Valstybinių rezervatų ir nacionalinių parkų bei jų zonų ribų planus tvirtina Seimas, regioninių parkų ir valstybinių draustinių ir (ar) jų zonų ribų planus tvirtina Vyriausybė. Saugomų teritorijų tvarkymo planus (planavimo schemas) ir projektus tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliotos institucijos. Saugomų teritorijų strateginio planavimo dokumentus tvirtina

Vyriausybė arba jos įgaliotos institucijos. Savivaldybių saugomų teritorijų planavimo dokumentus tvirtina savivaldybės institucijos įstatymų nustatyta tvarka.

7. Saugomų teritorijų strateginio planavimo dokumentų rengimo ir tvirtinimo tvarką nustato Vyriausybė.

8. Saugomų teritorijų specialiojo planavimo dokumentus rengia atestuoti specialistai ir gali rengti juridiniai asmenys, jeigu jų įstatuose numatyta teritorijų planavimo veikla. Atestavimo tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija.

9. Saugomų teritorijų strateginius gamtotvarkos ir (ar) paveldotvarkos planus gali rengti Vyriausybės įgaliotos institucijos, valstybinių rezervatų, valstybinių parkų, biosferos rezervatų direkcijos, nevalstybinės bei kitos organizacijos, turinčios saugomų teritorijų planavimo ir tvarkymo patirties.

10. Nevalstybinės organizacijos, taip pat fiziniai ir juridiniai asmenys gali teikti pasiūlymus rengiant tvarkymo planus (planavimo schemas) bei projektus, draustinių ir saugomų objektų bei stebėsenos (monitoringo) teritorijų planus bei projektus ir dalyvauti juos įgyvendinant.

29 straipsnis. Saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo finansavimas

1. Valstybės saugomų teritorijų steigimas, valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkcijų veikla finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų. Savivaldybių tarybų įsteigtų regioninių parkų direkcijų veikla finansuojama iš savivaldybių biudžeto lėšų. Valstybinių parkų direkcijų vykdomos programos finansuojamos iš valstybės arba savivaldybių biudžetų lėšų, kitų finansavimo šaltinių ir tarptautinių programų.

2. Savivaldybių draustinių bei paveldo objektų apsauga ir tvarkymas finansuojami iš savivaldybių biudžetų lėšų.

3. Saugomoms teritorijoms tvarkyti ir prižiūrėti, pažintiniam turizmui plėtoti, švietėjiškai, kultūrinei ir kitai veiklai taip pat gali būti naudojamos specialiųjų programų lėšos, tikslinės juridinių ir fizinių asmenų įmokos bei lėšos, kitos teisėtai įgytos lėšos.

4. Už valstybinių parkų lankymą įstatymų nustatyta tvarka surinktos lėšos naudojamos šioms teritorijoms tvarkyti, saugomų kompleksų bei objektų (vertybių) apsaugai ir lankymui propaguoti, pažintiniam turizmui organizuoti.

AŠTUNTASIS SKIRSNIS VALSTYBINĖ SAUGOMŲ TERITORIJŲ KONTROLĖ

30 straipsnis. Saugomų teritorijų kontrolės organizavimas

1. Žemės naudojimo ir žemės savininkų, valdytojų bei naudotojų veiklos, susijusios su teritorijų planavimo dokumentuose nustatytais apribojimais, kontrolę saugomose teritorijose pagal kompetenciją vykdo valstybiniai aplinkos apsaugos inspektoriai, valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai, valstybiniai miškų pareigūnai, valstybiniai žemės tarnybų pareigūnai, teritorijų planavimo ir statybos priežiūros pareigūnai ir nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių apsaugos pareigūnai.

2. Saugomų teritorijų valstybinę kontrolę reglamentuoja ir valstybinių saugomų teritorijų pareigūnų uždavinius bei funkcijas nustato Valstybinės saugomų teritorijų apsaugos kontrolės nuostatai. Juos tvirtina Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

3. Atlikdami savo pareigas, susijusias su saugomų teritorijų apsauga, valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai turi teisę:

1) turėti ir dėvėti nustatyto pavyzdžio uniformą ir skiriamuosius ženklus;

2) įstatymų nustatyta tvarka surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolus, skirti administracines nuobaudas už šio Įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimų pažeidimus, numatytus Administracinių teisės pažeidimų kodekse;

3) reikalauti iš juridinių ir fizinių asmenų, pažeidusių šio Įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus ar teritorijų planavimo dokumentų, reglamentuojančių veiklą saugomose teritorijose, sprendinius, nutraukti neteisėtus veiksmus;

4) stabdyti transportą, gabenantį gamtos išteklius, įskaitant medieną ar kitą miško produkciją, tikrinti transporto priemonėse esančių gamtos išteklių įsigijimo dokumentus, taip

pat, įtarus neteisėtą gamtos išteklių įsigijimą, tikrinti juos gabenančių asmenų dokumentus, naudoti transporto priemonių priverstinio stabdymo priemones;

5) pristatyti pažeidėjus į policiją arba į patalpas savivaldybės seniūnijos kaimo vietovėje asmenų tapatybei nustatyti, protokolams, aktams surašyti;

6) vykdant saugomų teritorijų kontrolę pateikę tarnybinį pažymėjimą, nekliudomai įeiti (įvažiuoti) į įmonių, įstaigų, organizacijų, esančių saugomose teritorijose, teritorijas. Į pasienio ruožo teritorijas ir objektus įeiti (įvažiuoti) galima suderinus su pasienio policijos pareigūnais;

7) Ginklų ir šaudmenų kontrolės bei kitų įstatymų nustatyta tvarka saugoti, nešioti ir šio Įstatymo 30 straipsnio 4 dalyje nurodytais atvejais naudoti šaunamąjį ginklą bei specialiąsias priemones. Jeigu atsisakoma vykdyti teisėtus pareigūno reikalavimus, pareigūnas turi teisę panaudoti prievartą, tačiau tik tiek, kiek to reikia vykdant tarnybines pareigas, ir tik po to, kai visos įmanomos ar kitos priemonės nebuvo veiksmingos;

8) valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai turi ir kitų įstatymų suteiktų teisių.

4. Valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai turi teisę panaudoti fizinę prievartą, specialiąsias priemones ar šaunamąjį ginklą, kai tai susiję su tarnybinių pareigų atlikimu:

1) gindamas save, kitą asmenį nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo gyvybei ar sveikatai kėsینimosi;

2) sulaikydamas pažeidėją ar nusikaltimą padariusį asmenį, kuris aktyviais veiksmais vengia sulaikymo, jeigu kitaip jo neįmanoma sulaikyti, taip pat tais atvejais, kai asmuo atsisako įvykdyti teisėtą reikalavimą padėti ginklą ar kitą daiktą, kuriuo galima sužaloti žmogų, jeigu kitaip jo neįmanoma nuginkluoti;

3) vykstant pasikėsinimui į šaunamąjį ginklą ar kilus pavojui asmens gyvybei.

5. Draudžiama panaudoti fizinę prievartą bei specialiąsias priemones ar šaunamąjį ginklą prieš moteris, jei akivaizdu, kad jos nėščios, taip pat prieš asmenis, jei akivaizdu, kad jie invalidai, prieš nepilnamečius, jeigu jų amžius žinomas pareigūnui arba jų išvaizda atitinka amžių, išskyrus atvejus, kai jie priešinasi pavojingai gyvybei ar sveikatai būdu arba jei užpuola tokių asmenų grupę ir šis užpuolimas kelia grėsmę gyvybei ar sveikatai. Draudžiama panaudoti šaunamąjį ginklą žmonių susibūrimo vietose, jeigu nuo to gali nukentėti pašaliniai asmenys.

6. Vyriausybės įgaliotos institucijos vykdo:

1) saugomų teritorijų kontrolę;

2) valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkcijų veiklos užtikrinant nustatyto kraštovaizdžio apsaugos ir naudojimo režimo laikymąsi, kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo, kitų tikslinių programų įgyvendinimą bei valstybinių saugomų teritorijų apsaugos ir naudojimo režimo valstybinę kontrolę;

3) saugomų teritorijų žemės naudojimo ir žemės savininkų, valdytojų ir naudotojų veiklos, susijusios su teritorijų planavimo dokumentuose nustatytais apribojimais, kontrolę.

7. Saugomose teritorijose Vyriausybės įgaliota institucija gali drausti arba riboti motorinių transporto ir vandens transporto priemonių naudojimą ir judėjimą, medžioklę, žvejybą, grybų ir augalų, taip pat jų dalių rinkimą, saugomų objektų naudojimą ir lankymą.

DEVINTASIS SKIRSNIS

ŽEMĖS NUOSAVYBĖ IR ŽEMĖS SAVININKŲ, NAUDOTOJŲ BEI VALDYTOJŲ TEISĖS IR PAREIGOS SAUGOMOSE TERITORIJOSE

31 straipsnis. Žemės nuosavybė saugomose teritorijose

1. Rezervatų ir Kuršių nerijos nacionalinio parko žemė yra išimtinė valstybės nuosavybė. Kitose saugomose teritorijose žemės nuosavybė yra valstybinė ir (ar) privati.

2. Rezervatams steigti žemė Žemės įstatymo nustatyta tvarka gali būti paimama iš privačios žemės savininkų arba prieš terminą nutraukiama valstybinės žemės naudojimo teisė bei valstybinės žemės nuomos sutartis.

3. Žemė, reikalinga specialioms gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) apsaugos programoms įgyvendinti bei visuomenės poreikiams tenkinti (poilsavietėms, specialiems poilsio parkams, pažintiniams takams, rekreacinei infrastruktūrai

ir kt. įrengti), iš privačios žemės savininkų gali būti paimama arba tam tikslui valstybinės žemės naudojimo teisė bei valstybinės žemės nuomos sutartis prieš terminą nutraukiama Žemės įstatymo nustatyta tvarka.

4. Valstybinių rezervatų, valstybinių parkų ir biosferos rezervatų direkcijos valdo ir naudoja joms suteiktą valstybinę žemę patikėjimo teise.

5. Nuosavybės teisių į žemę, miškus ir vandens telkinius atkūrimo tvarką ir sąlygas saugomose teritorijose nustato Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas.

6. Saugomose teritorijose nuosavybės teisės į žemę, miškus ir vandens telkinius gali būti atkuriamos, žemės sandoriai sudaromi tik laikantis įstatymų nustatytų žemės, miškų ir vandens telkinių naudojimo apribojimų, sąlygų ir reikalavimų, saugomų teritorijų nuostatų ir šių teritorijų tvarkymo planų (planavimo schemų), kitų šio Įstatymo 5 straipsnyje nurodytų veiklą saugomose teritorijose reglamentuojančių dokumentų nustatytų reikalavimų.

7. Valstybinių draustinių, valstybinių parkų ir biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijų draustinių, taip pat rekreacinių zonų valstybinė žemė, miškai, vandenys, krūmai, pelkės, akmenynai ir kita nenaudojama žemė neparduodama, išskyrus namų valdų, asmeninio ūkio ir sodininkų bendrijų žemę bei iki 5 hektarų ploto sklypus, įsiterpusius į žemės ūkio naudmenas ir esančius tarp privačios žemės valdų.

8. Saugomose teritorijose draudžiama keisti pagrindinę tikslinę konservacinę ir miškų ūkio žemės naudojimo paskirtį, išskyrus atvejus, kai tai daroma visuomenės poreikiams arba siekiant išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo kompleksus ir objektus (vertybes). Pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis saugomose teritorijose keičiama tik tuo atveju, jeigu tai neprieštarauja patvirtintiems saugomų teritorijų tvarkymo planų (planavimo schemų) sprendiniams ir reglamentams.

9. Valstybiniuose draustiniuose ir valstybiniuose parkuose privačios nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo neleidžiama dalyti dalimis, parduodant, išnuomojant, atidalijant, įkeičiant, dovanojant, išskyrus atvejus, kai keičiamos gretimų sklypų ribos.

10. Paveldo objektai ir jų teritorijų žemė yra valstybinė ir (ar) privati nuosavybė. Paveldo objektai gali būti perleidžiami privačion nuosavybėn tik nustačius apsaugos ir naudojimo režimą.

32 straipsnis. Žemės savininkų, valdytojų bei naudotojų teisės ir pareigos saugomose teritorijose

1. Žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai, valdytojai bei naudotojai turi Žemės įstatymo ir kitų įstatymų nustatytas teises. Šiomis teisėmis jie gali naudotis tiek, kiek jos neprieštarauja šiam Įstatymui.

2. Žemės savininkai, valdytojai bei naudotojai, kurių žemės valdose numatoma steigti saugomą teritoriją, keisti esamų saugomų teritorijų statusą, nustatyti apribojimus arba pakeisti esamus, apie tai turi teisę gauti informaciją. Jie yra informuojami Teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka rengiant saugomų teritorijų ribų planus arba kitus teritorijų planavimo dokumentus, kuriais nustatomi reglamentai.

3. Žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai bei valdytojai turi teisę pretenzijas dėl pasiūlymų steigti saugomas teritorijas, keisti esamų saugomų teritorijų statusą, nustatyti ar keisti veiklos apribojimus Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pareikšti institucijai, teikiančiai pasiūlymus dėl saugomos teritorijos steigimo, objektų skelbimo saugomais, esamos saugomos teritorijos statuso arba nustatyto apsaugos ir naudojimo reikalavimų pakeitimo.

4. Žemės savininkams bei valdytojams, kurių žemės valdose steigiama nauja saugoma teritorija, keičiamas esamos saugomos teritorijos statusas arba nustatyti veiklos apribojimai realiai sumažina gaunamą naudą arba uždraudžia anksčiau vykdytą veiklą, išmokamos kompensacijos. Jų apskaičiavimo ir išmokėjimo tvarką nustato Vyriausybė.

5. Jeigu saugomos teritorijos įsteigtos, paveldo objektai paskelbti saugomais, esamų saugomų teritorijų statusas pakeistas, veiklos apribojimai nustatyti ar pakeisti neatsižvelgus į žemės savininkų bei valdytojų pretenzijas, jie turi teisę kreiptis į teismą.

6. Jeigu žemės savininkas, valdytojas ir naudotojas sutinka dėl saugomos teritorijos steigimo, esamos saugomos teritorijos statuso keitimo, nustatytų veiklos apribojimų ar jų pakeitimo, bet nesutinka dėl kompensacijos dydžio, jis gali kreiptis į teismą.

7. Asmenys, gyvenantys saugomose teritorijose, gali verstis veikla, neprieštaraujančia saugomos teritorijos steigimo tikslams, turi teisę gauti finansinę ir kitokią paramą už gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) priežiūrą. Pirmumo teisę išsinuomoti bei įsigyti šio Įstatymo 31 straipsnio 7 dalyje nurodytą valstybinę žemę turi besiribojančių sklypų savininkai ir valdytojai.

8. Saugomose teritorijose žemės savininkams ir valdytojams gali būti teikiamos žemės mokesčio bei kitos lengvatos įstatymų nustatytais atvejais ir Vyriausybės nustatyta tvarka.

9. Saugomose teritorijose žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai, naudotojai bei valdytojai, kiti juridiniai bei fiziniai asmenys privalo laikytis įstatymų ir kitų teisės aktų, teritorijų planavimo dokumentuose toms teritorijoms nustatytų, taip pat nekilnojamojo turto registre įregistruotų veiklos apribojimų ir reikalavimų.

10. Jeigu, suteikiant naudotis, perleidžiant ar parduodant žemę arba atkuriant nuosavybės teises į žemę saugomose teritorijose, į nekilnojamojo turto registro duomenis nebuvo įrašyti teisės aktų ar teritorijų planavimo dokumentų nustatyti veiklos apribojimai ar kiti reikalavimai, susiję su saugoma teritorija, juos į šio registro duomenis Vyriausybės įgalios institucijos teikimu Nekilnojamojo turto registro įstatymo bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka įrašo nekilnojamojo turto registro tvarkytojas.

11. Už gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) išsaugojimą atsako jų savininkai, valdytojai ir naudotojai.

12. Žemės savininkai, naudotojai bei valdytojai negali trukdyti įstatymų ar kitų teisės aktų numatytais tikslais lankyti arba tvarkyti saugomų kompleksų bei objektų (vertybių), poilsiaviečių, takų, regyklų, kitų rekreacinių objektų.

13. Savivaldybių institucijos atsako už savo valdomų gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų bei objektų (vertybių) išsaugojimą, rūpinasi, kad saugomų vertybių savininkai, naudotojai ir valdytojai galėtų tinkamai jas saugoti.

14. Kai saugomą teritoriją steigia, esamos saugomos teritorijos statusą keičia, veiklos apribojimus nustato arba keičia valstybės institucija, kompensacija mokama iš valstybės biudžeto lėšų, o kai saugomą teritoriją steigia, esamos saugomos teritorijos statusą keičia, veiklos apribojimus nustato arba keičia savivaldybės taryba, kompensacija mokama iš savivaldybės biudžeto.

DEŠIMTASIS SKIRSNIS

ATSAKOMYBĖ UŽ SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO PAŽEIDIMUS

33 straipsnis. Atsakomybė už Įstatymo pažeidimus

1. Juridiniai ir fiziniai asmenys, pažeidę Saugomų teritorijų įstatymo reikalavimus, traukiami atsakomybėn įstatymų nustatyta tvarka.

2. Vyriausybės įgalios institucijos atsako už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą ir negatyvių reiškinių šiame procese prevenciją. Šių institucijų įgalioti pareigūnai asmeniškai atsako už jiems patikėtų uždavinių užtikrinant gamtos ir kultūros paveldo teritorinių kompleksų ir objektų (vertybių) išsaugojimą saugomose teritorijose vykdymą.

3. Valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai, nesilaikantys veiksmų, užtikrinančių įstatymų ir kitų teisės aktų laikymąsi saugomose teritorijose, ar viršijantys įgaliojimus, gali būti traukiami atsakomybėn įstatymų nustatyta tvarka.

34 straipsnis. Žalos atlyginimas

1. Juridiniai ir fiziniai asmenys, padarę žalą saugomoms teritorijoms, privalo atlyginti žalą kiek įmanoma natūra (atkurti pirminę objekto ar teritorijos būklę), be to, atlyginti padarytus tiesioginius ir netiesioginius nuostolius. Kai ta pačia veika pažeidžiami visuomenės interesai ir padaroma žala fizinių ar juridinių asmenų turtui, pažeidimą padarę asmenys

privalo atlyginti tiek saugomoms teritorijoms, tiek fizinių ar juridinių asmenų turtui padarytą žalą. Nuostoliai nustatomi pagal Vyriausybės įgaliotos institucijos patvirtintą metodiką.

2. Paduoti teismui ieškinio pareiškimus dėl saugomoms teritorijoms ar paveldo objektams padarytos žalos atlyginimo turi teisę Vyriausybės įgaliotos institucijos ir valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

ALGIRDAS BRAZAUSKAS

Įstatymas papildomas priedu nuo 2010 m. gruodžio 1 d.:

Lietuvos Respublikos
saugomų teritorijų įstatymo
priedas

ĮGYVENDINAMI EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTAI

1. 1979 m. balandžio 2 d. Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 1 tomas, p. 98) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 1997 m. liepos 29 d. Komisijos direktyva 97/49/EB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 3 tomas, p. 344).

2. 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 2 tomas, p. 102) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 1997 m. spalio 27 d. Tarybos direktyva 97/62/EB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 4 tomas, p. 3).

Įstatymas papildytas priedu:

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, Žin., 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [I-1013](#), 1995.07.04, Žin., 1995, Nr.60-1502 (1995.07.21)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO PAKEITIMO IR PAPILDYMO

2.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [VIII-1758](#), 00.06.27, Žin., 2000, Nr.58-1703 (00.07.19)

SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR 14 STRAIPSNIO PAPILDYMO ĮSTATYMAS

Šio įstatymo 1 straipsnis įsigalioja nuo 2001 m. sausio 1 d.

3.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [IX-628](#), 2001-12-04, Žin., 2001, Nr. 108-3902 (2001-12-28)

SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMAS

Nauja įstatymo redakcija

4.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [XI-935](#), 2010-06-22, Žin., 2010, Nr. 81-4229 (2010-07-10)

SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO 1, 2, 4, 22, 24 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 24(1) STRAIPSNIU IR PRIEDU ĮSTATYMAS

Šis įstatymas, išskyrus 8 straipsnį, įsigalioja 2010 m. gruodžio 1 d.

*** Pabaiga ***

Redagavo Aušrinė Trapinskienė (2010-07-19)
autrap@lrs.lt